

СТО ЧЕТИРИДЕСЕТ И ОСМО ЗАСЕДАНИЕ

София, вторник, 11 юни 1991 г.

(Открито в 15 ч. и 25 м.)

Председателствувал: Председателят Николай Тодоров и

Секретар: Илиян Илиев

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ (зъщи): Откривам заседанието.

Няколко парламентарни групи са изявили желание да прочетат декларации.

Давам думата на Йордан Кукуров за декларацията от името на парламентарната група на БЗНС "Никола Петков".

ЙОРДАН КУКУРОВ: Аз съм Йордан Кукуров от БЗНС "Никола Петков", от този земеделски съюз и от това име дето стотици са умирали с него на уста, без всякакви прибавки към него, което име е равно на името "Самарско знаме", което с нищо не може да се замени и с нищо не може да се допълни.

Аз също така заявявам, че съм от Съюза на демократичните сили - упования и надежда за осъществяването на една истинска демокрация в нашата страна.

Разбирам историческия момент, в който живеем ние и работи българският парламент и всеки един трябва добре да се замисли за своите действия и постъпки, включително и думи, които ще каже тук, в парламента, и които ще се чуят в нашата изстрадала родина.

От името на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз "Никола Петков" прочитам следната декларация:

"ДЕКЛАРАЦИЯ

на парламентарната група на БЗНС "Никола Петков"

Господа народни представители, приемането на Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи от Великото Народно събрание е исторически акт, с който се сложи началото на разчистването на тоталитарното наследство в българското село. Оповестяването на този закон събуди оправдани надежди в душата на народа и разкри прекия път за излизане от тежката криза, в която се намира страната ни.

Господа народни представители, ето вече изминаха повече от три месеца от приемането на закона и той остава в бездействие, защото:

Първо, блокиран е от стари нормативни актове и особено от Указ N 922, при наличието на който собствениците на земя остават на подчинение и в зависимост от старите управи от горе до долу, а това означава, че нищо ново за-

копът не може да даде на българския народ.

Второ, Правилникът за приложение на Закона за земята и ползуване на земеделските земи обезсмисля закона.

Трето, не е решен въпросът за дължимата рента от кооперативните земеделски стопанства на собствениците на земята и техните наследници от влизане на закона в сила.

Не е решен въпросът за предоставяне до 70 на сто от собствената или онаследена земя за временно ползуване до окончателно връщане на земята, става дума за есенния сезон, и други проблеми от особено важно значение.

Ние, народните представители от БЗНС "Никола Петков", заявяваме пред Великото Народно събрание и пред целия български народ, че БЗНС "Никола Петков" е обезпокоен от създаденото беззаконно положение и хаоса около приложението на Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи.

Ние ви предоставяме изготвени необходимите законопроекти за всички допълнения, изменения и отменения на нормативни актове, както и нашите изчисления за допълнение и изменение на Правилника за приложение на Закона за земята, който не представлява нищо друго, освен потъпкване на самия Закон за земята, което сме депозирали пред Министерския съвет.

Декларираме пред Великото Народно събрание и пред целия ни народ, че за нас Законът за земята стои над всички и пред всички закони и ако самият закон и всички правилници, свързани с неговото приложение, не се коригират, изменят и допълнят, то нашето присъствие във Великото Народно събрание не е оправдано. *(Ръкопляскация от БЗНС "Никола Петков")*

Ние тревожно поставяме въпроса за бързо и неотложно поправяне и допълнение на Правилника за приложение на Закона за земята, изменение и допълнение на същия закон и отменяне във всички случаи на Указ N 922.

Прилагаме: Законопроект за земята, законопроект за отменяне на Указ N 922, които съответно сме депозирали и едно предложение за изменение на Правилника за приложение на Закона за земята, което е депозирано в Министерския съвет."

Трябва да допълня още, че онзи ден тревожно, много тревожно прекарах нощта, след като министърът на вътрешните работи заяви, че всички нарушения на закона, всички самоволни действия ще бъдат санкционирани своевременно и аз се върнах в онези печални дни и събития преди повече от 90 години, когато друг един министър, при други условия, когато беше поставен въпросът за деведесетъка и последваха събитията в Шабла, Гръстеник и Дуран Кулак. Не искам това да последва. Затова искаме по законен път да се разрешат проблемите около приложението на Закона за земята. Защото иначе теж-

ко ще бъде за тези, които ще поиречат и още по -тежко ще бъде за българския народ, който ще живее в ужаса на мизерията, когато ще настъпят тежките дни за това. Вярвам в разума и на тези отляво, вярвам и в подкрепата на тези отлясно. А тези, които са извън парламента, да помислят каква оценка ще им даде българският народ и българският селянин, ако не дойдат и вземат участие в създаването на солидната основа за нашата икономическа база. Това е Законът за земята и всички правилници за неговото приложение.

Благодаря ви за вниманието. *(Ръкопляскация от БЗНС "Никола Петков")*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата за декларация от името на БЗНС господин Дългърски.

ЙОРДАН КУКУРОВ: Извинявам се за пропуса и за това, че се връщам отново на трибуната. Всичко това би било празна декларация, ако ние не преминем към действие. Трябва да ви кажа, че ние сме депозирали проектоправилник за поправка на правилника. Досега не е разгледано нищо. Ние бием тревога и сме искали, а те се чудят какво искаме. Толкова свършен правилник, който можа да създаде отново правилата за собственост. Ние се обръщаме и искаме да бъде включен още утре в дневния ред на Великото Народно събрание. С това ще успокоим българския народ и ще докажем на народа, че Великото Народно събрание върши велики и достойни дела. *(Ръкопляскация от БЗНС "Никола Петков")*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Дългърски.

ЛАЗАР ДЪЛГЪРСКИ: Като подкрепяме така прочетената декларация, парламентарната група на Българския земеделски народен съюз - единен, излиза като допълнение към тази декларация със следната своя

"ДЕКЛАРАЦИЯ

на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз - единен

Дълбоко сме загрижени от зачестилите действия, целящи затормозяване и отклоняване на България от демократичния път на развитие. Свидетели сме на опити за цялостно дискредитиране на най-важните, но още крехки достижения на демокрацията - парламента, президентската институция и правителството. Ние искаме да припомним на всички, че носим изключителна отговорност като парламентаристи и от нашите решения ще зависи за десетилетия напред съдбата на нацията.

Осъждаме всички действия, откъдето и да идват те, целящи извличане на конюнктурни и тясно партийни дивиденди. Парламентарната група Български земеделски народен съюз - единен, оценява такива действия като възраждане на българската партизанщина, която може да тласне страната към още

по-дълбока икономическа и социална нишета.

Ние сме избрали пътя на единството не в името на собствените си интереси, а в името и възраждането на България. Ще отстояваме демокрацията само с парламентарни средства и докрай ще използваме предвидените от Конституцията парламентарни действия.

Ето защо категорично заявяваме, че сме силно недоволстворени от неясната работа на правителството по приложение на Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи. Правилникът за приложение на този закон в много отношения е в противоречие с него, дори се превръща в негов душителя. Ако правителството не предприема бързи и ефективни действия за приложение на Закона за земеделските земи, парламентарната група на БЗНС - единен ще преразгледа подкрепата, която сега му оказва.

Със същата категоричност настояваме до 17 юли 1991 г., когато Великото Народно събрание ще се саморазпусне, да се приемат следните закони: Законът за изборите, Законът за съденето на виновниците за третата национална катастрофа и Законът за полицията. *(Ръкопляскащи от БЗНС "Никола Петков")*

На фона на неефективната дейност по особен начин изпъква работата на Комисията по външната политика, която комисия фактически не съществува. Като Велико Народно събрание не знаем как се осъществяват връзките с другите страни. В пълна независимост е и дейността на Комисията за радио и телевизия. Известно е, че именно радиото и телевизията ежеминутно са ангажирани с политическия живот на страната.

Ние сме обезпокоени и от опитите на политическите сили да забавят и блокират работата на парламента. Това се отнася особено за работата по подготовката и приемането на демократичната Конституция. Отново се правят опити да се използва националният въпрос като средство за постигане на тяснопартийни цели.

Ние, депутатите от парламентарната група Български земеделски народен съюз - единен декларираме своята готовност, че няма да играем на личен бойкот или т. нар. парламентарна стачка, а ще напуснем парламента като цяло, ако се блокира приемането на абсолютно необходимите закони и Конституцията."

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Нора Ананиева за реплика.

НОРА АНАНИЕВА: Уважаемо председателство, уважаеми дами и господа народни представители! Искам от името на парламентарната група на Българската социалистическа партия да се съзлася с тревогата, която и ние изпит-

ваме за състоянието на нашето селско стопанство и за приложението на Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи. Този въпрос е разбира се доста по-широк, отколкото текстът на правилника за приложение на закона.

Искам да споделя и тревогата за престижа на Великото Народно събрание и очакванията, че със собствената си работа ние ще допринесем за извисяване на този престиж. И в същото време да направя едно предложение в две части.

Първо, ние сме на етапа на четене на Конституцията и гласуване на член 5. Би следвало точно на такъв етап да няма паузи с четене на декларации, не знам как се е получило, което не означава, че няма да излагаме становищата си по принципи въпроси.

Във връзка с това и във връзка с тревогата за състоянието на селското стопанство, което е тревога за изхранването на населението, предлагам утре да проведем едно поощно заседание, може би ще се наложи дори наред да имаме поощни заседания, на което да изслушаме министър Спиров, министър Костов и може би проф. Тодор Вълчев по всички въпроси, осигуряващи земеделието, селскостопанското производство. *(Ръкопляскация от опозицията)* Едновременно това да бъде тема на утрешното вечерно или поощно заседание. Мисля, че поощният труд на депутатите би могъл да се обезвъзмезди с крупните икономии, които Бюрото прави от спирането на заплатите на напусналите народни представители. *(Шум в залата)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Любомир Иванов.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ *(Зелена партия)*: Уважаеми господин председател, уважаеми дами и господа народни представители! Аз първо бих искал да използвам случая и да подкрепя оценката на колегите-земеделци както за Правилника за приложение на Закона за земята, така и за дейността на правителството по приложението на този закон, и да заявя нашата готовност да участвуваме и да съдействаме активно в приемането на съответни подобрения на този правилник, както ние участвахме активно в изготвянето на самия закон.

Но това, за което взех думата, е от името на парламентарната група на Зелената партия да изразя нашето становище и оценка за работата на Великото Народно събрание на настоящия етап от обсъждането и приемането на Конституцията на второ четене.

Предвид очерталите се спорни текстове смягаме, че е необходимо известно планиране на бъдещата ни дейност до саморазпускането на парламента и провеждането на новите избори, съгласно приетото от всички нас решение.

Ще ви прочета нашата декларация.

ДЕКЛАРАЦИЯ

на парламентарната група на Зелената партия.

Парламентарната група на Зелената партия предлага в случай, че не се постигне необходимото предварително съгласие по спорните текстове на Конституцията през останалото време Великото Народно събрание да съсредоточи вниманието си върху приемането на актуализирания държавен бюджет, новият изборителен закон, Закона за изменение и допълнение на Кодекса на труда, Закона за приватизацията, Закона за околната среда и Закона за горите.

Ние потвърждаваме високата си оценка за извършената досега работа по изготвяне на проекта за нова Конституция на България, както и своето принципино одобрение на този проект, изразено при неговото обсъждане и гласуване на първо четене.

Одобряваме също и измененията, направени в проекта, въз основа на станалите разисквания, особено в областта на разделението на властите и баланса на техните компетенции.

Същевременно все още не са коригирани някои неутачни разпоредби, които в сегашния си вид са неприемливи и биха били пречка за приемането на България в Европейската общност и в Съвета на Европа.

Като отчитаме също така ограниченото време до саморазпускането на парламента, смятаме за необходимо постигането на предварително съгласие по материята около чл. 3, чл. 6, чл. 21, чл. 35 и чл. 55, засягащи въпроси на собствеността и правата на човека. Без такова предварително съгласие едва ли ще бъде възможно да се осигури необходимото мнозинство за окончателното приемане на Конституцията. А нейното по-нататъшно обсъждане и гласуване би се превърнало в едно запълване на времето до 17 юли, за сметка на което приемането на неотложни и жизнено важни за икономическата реформа закони ще се забави с месеци."

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: За реплика думата има господин Пирински.

ГЕОРГИ ПИРИНСКИ: Само една реплика във връзка с току-що чулата декларация.

Бих искал да изразя съгласия, надявам се, че и колегите от парламентарната група на БСП ще ме подкрепят, с основния аргумент за необходимостта от една по-добра организация и планиране на работата ни и особено работата ни по опези текстове, които може да се очаква да предизвикат различни предложения.

Затова подкрепям направеното от господин Иванов предложение да се съсредоточим върху текстовете, които той изброи, да видим и кои други биха

могли да предизвикат затруднение в пленарната зала и в хода на обсъждането на членовете в пленума да внасяме за разглеждане предварително добре обмислени, редактирани текстове, въз основа на всички предложения, които са постъпили в Бюрото на Народното събрание, в Конституционната комисия или които евентуално биха постъпили допълнително.

В тази връзка се обръщам и към председателя на Конституционната комисия господин Ганев с уверението, че сме готови да участвуваме във всяка консултация, която той би препоръчил за необходимо да свика по всяко време, и с предложението да се постареем да инвентаризираме достатъчно точно писмено постъпилите предложения, с оглед да избегнем какескадата от такива в хода на пленарното заседание.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Последен има думата за декларация от името на група депутати Стефан Стоянов.

СТЕФАН СТОЯНОВ: Аз предварително се извинявам на колегите, които вече са отгегчени, но мисля, че по-полезно за работата на Народното събрание ще бъде, ако първо изясним някои неща, вместо да се предизвиква напускането и други неприятности на колеги, които са тук между нас.

Уважаеми господин председател, госпожи и господа народни представители! В днешната, за някои трудна за ориентирване, ситуация все по-често се поставя въпросът за гражданския договор, на който се гради законодателната власт в страната. Все по-често се споменава, че народните представители, освен юридическа, имат и морална ангажираност. В тези условия, когато се поставят под съмнение моралните основания на властта, ние не можем да бъдем безучастни към процесите, които се развиват извън тази сграда. Ние не можем да се затворим херметически и да се правим, че нищо не виждаме и нищо не чуваме. Моментът изисква от нас не просто и не само да спазваме закона, а и непрекъснато да даваме политическа и човешка оценка на това, което вършим. При това тези оценки понякога волят до изводи, за които рамките на закона изглеждат тесни. Така се формира едно голямо напрежение не само отвън сред народа, напрежението е и тук, в залата, напрежението е във всеки народен представител, който има достатъчно отговорност и запазен морал.

Аз лично повече от всякога си задавам въпроса и за оценка на политическата ситуация и собственото си поведение. От една страна, имаме следните факти.

Първо, аз заседавам в парламент, в който най-голям брой депутати има една партия, която според мен, е социалистическа по форма и комунистическа по съдържание. Една партия, чиято сталинска закваска често се откроява и тук в парламента. (*Възгласи на възмущение от мнозинството*) Партия, която

прокламира, че се отказала от престъпленията, че вече няма да краде и да убива (*Възгласи на възмущение от мнозинството*) А от друга страна, няма желание да върне ограбеното и дори да посочи с пръст убийците.

Нещо повече, само преди няколко дни, тук, от тази висока трибуна марксистически-ленински правиха срамни изказвания, за да не бъдат реабилитирани жертвите от позорното минало на първите месеци след 9 септември 1944 г. (*Възмутени реплики от мнозинството*) Когато из страната върлуват въоръжените комунистически шайки. (*Възгласи от БСП: "Стига лъжи"*)

Второ, аз заседавам тук с господа-социалисти в един момент, когато комунистическата номенклатура по места надига глава и малкият човек, трудовият човек, е подложен на нови унижения. Той трябва от страх да не загуби работата си да превива гръб пред арогантните усмивки на комунистическото начальство. (*Възмутени възгласи от мнозинството*)

Трето, аз заседавам тук в един момент, когато губя своите приятели, когато хиляди хора, които ме обичаха, днес се отвърщават от мен само за това, че съм заедно с вас в тази зала. (*Възмутени възгласи: "Е-е-е! У-у-у!"*)

Четвърто (*Протестни възгласи в залата*) Господа, на същото становище са и другите депутати от Съюза на демократичните сили. Аз мисля, че най-малко неприятели ще имаме, ако потърните още около 7 минути и след това да продължим нашата работа.

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Хайде стига, бе.

СТЕФАН СТОЯНОВ: Аз, възстановителят на Демократическата партия, стоя тук, въпреки че проектът за Конституция съдържа положения, които са в дисонанс с ценностите и идеите на тази партия. Същевременно една група депутати от СДС, сред които и много мои приятели, чиито първи не издържаха, напуснаха заседанията. А защо не се присъединих към тях?

Първо, защото считам, че не емоционалният, а само и единствено хладнокръвният антикомунизъм може да ликвидира комунистическия октопод.

Второ, не съм сред моите приятели, защото аргументите на много от тях са предназначени само и единствено за широката публика. Несъстоятелни са за хора, запознати отблизо с фактите, и аз се срамувам от тях. Разбирам, че по този начин се печели доверие сред недоволните и съвинани от катастрофата, но едновременно с това подкрепям виждането, че флиртът с масите, с онеправданите и исканици справедливост хора от улицата не води до добро. По-добре е на тези хора да се казва истината. Те заслужават да знаят цялата истина. Дори, когато се оглася за подробности, трябва да сме добросъвестни. Непочтено е, след като депутати от Съюза на демократичните сили, изпълнявайки предизборната си платформа, дълго време се борят в проекта за Конституция

да се включи постановката, че частната собственост е неприкосновена, да се казва, че това е прокарано от БСП. Непочтено е, след като министри от СДС предлагат закони и те се приемат от парламента, да се обвинява парламентът, че приема комунистически закони и едновременно да се твърди, че се подкрепя правителството. Аз не споделям виждането, че, когато народът е недоволен, е все едно какво ще му приказваш, стига това да е в унисон с общото недоволство. Надявам се, че съвсем скоро определяне ще настъпи и освен с патос към фактите ще подхождаме и с разум.

Не смятам, че е редно да се говори на хората за незабавна смяна на системата, когато експерти и политици от цял свят, че тази смяна е процес и това се доказва от развитието на други страни. Защо все още съм тук?

Първо, защото с нито едно гласуване досега на нито един закон не съм дал гласа си за нещо, което противоречи на платформата на СДС. Нещо повече - не съм ставал и съучастник на приемането на закон, член от закон или дори една дума от закон, при което да се е наложило мнозинството на БСП. В такъв случай на използване на така наречения "механично мнозинство на БСП", поне от 1 януари т.г. няма. Това може да се провери от протоколите на заседанията.

Второ, все още съм тук, защото, както каза президентът Желев, в последната си реч пред уважаемото събрание на базата на приетите закони, цитирам, "се провежда реформа и то не в пейния социалистически вариант, не и в социалдемократическия вариант, а истинска либерална реформа" - край на цитата. За тези, които се затрудняват от последните думи, ще кажа, че в икономиката това означава реформа на десницата. Такова е и мнението на чуждите експерти, с които съм имал разговори, такива са и техните изявления по средствата за масова информация. Все още съм тук, защото се чувствам полезен в огромната работа за институционализиране на парламентарната етика и в изпълнение на десетките задачи, които са ми както от отделни избиратели, така и от организирани социални групи от община "Полюиане", една от най-тежките общини в столицата. Все още съм тук, защото един такъв акт на напускане на заседанията е свързан с нарушение на закон закона - нещо, за което, ако имаш единство на становищата в парламентарния съюз, аз не бих се поколебал да направя. Но при липсата на такава категоричност, единственото, на което мога да се опра за извършването на толкова решителна стъпка, е волята на тези, от които произтичат правомощията ми - моите избиратели. Затова да се направи професионално социологическо проучване в моя район. Засега междинните резултати от проучването показват, че по-голямата част от гласовете съвсем бързо са за скоростно разпускане на Великото Народно събрание. Аз

съм благодарен, че голяма част от хората ми дават възможност за лична преценка и действия според ситуацията. Все още съм тук, защото решенията, които вземам, не могат да се основават на унижителната кампания, която се води срещу останалите на заседанията денутати от Съюза на демократичните сили. Не мога да възприема за нормално, когато група от наши активисти, използвайки недостойни, непозволени нито от човешкия, нито от божия закон средства за оказване на натиск срещу хора, които често се борят за каузата на Съюза на демократичните сили. Не мога да възприема нито болшевишките събрания, нито факта, че хора с побелели коси участват в махленски интриги и разпространяват дори и за мен махленски клеони. Но не мога да обвинявам тези хора.

Господа, за 45 години те са станали жертва на обстоятелствата, усвоявайки комунистическите институти. Аз не мога да гледам на тях само със съчувствие, а неприятните чувства запазвам за тези, които през последните десетилетия палагаха комунистическите обстоятелства.

Защо все пак много хора като мен чувствуват, че трябва да пауспнат (*Възгласи на недоволство от залата*)?

Още две минути ви моля за търпение. (*Бурни възгласи на недоволство*) Само две минути, моля...

Защото избирателите от общината са ме изпратили тук не за да решавам локалните им проблеми, а преди всичко проблемите на страната. А част от моите избиратели, и то именно част от тези, които са гласували за мен, считат, че това събрание не може достатъчно ефективно да се справи със задачата си, независимо дали последното е вярно или не, възниква въпросът дала имам достатъчно морални основания да работя без доверието на тези хора.

Второ, аз трябва да пауспна, защото искам да гледам моите избиратели и симпатизанти от община "Полуяне" в очите. Омразата на тези хора към тиранията и към комунизма е толкова силна, че трудно бих могъл да им обясня, че не съм предател. И те сигурно са прави дори и в това, че може би не могат спокойно да оценят фактите. Има моменти в историята, когато правото е на страната на емоциите, а не на фактите и формалната логика.

Какви са последните ми пречки, както и на мои колеги тук, да пауспнем Народното събрание? При срещите ни с президента на страната и с министрите от Съюза на демократичните сили с парламентарния Съюз на демократичните сили аз винаги чувах категоричното становище на нашите представители в изпълнителната власт, че парламентът и то точно този, който имаме сега, а не някакъв парламент изобщо, е необходим и че без него те не могат. Разговаряли сме за дълбоките политически и икономически реформи, които те извър-

шват, и за огромното значение, които тези реформи имат за ликвидирането на тоталитарната система. Президентът и министрите многократно са изразявали горното и публично. Така например, ще си позволя да цитирам съвсем накратко. (*Възгласи на недоволство*) Няколко фрази от последната реч на господни Желев, в които той спомена, че парламентът е нужен на страната. От друга страна, президентът зададе въпроси, които отдавна вече зреят в обществото и които споменах в началото - за моралното право на парламента да приеме Конституцията. Може би тези въпроси някаква подходящо да бъдат решени, ако Конституцията дава право на държавния глава да разпусне парламента, така както е в някои други страни. (*Бурни възгласи на недоволство*) Това би намалило... Последна минута, господа. Това би намалило политическото напрежение и би способствувало за мирния преход към демокрация. Уви. В действителната Конституция това не е предвидено. Ние, депутатите от опозицията, нямаме необходимото квалифицирано мнозинство, за да я изменим, но имаме възможност да дадем на президента това право, за което става дума. Ще си позволя да поясня какво имам предвид.

Днес аз връчих заявление за освобождаване от пълномощия като народен представител, но не на уважаемия председател на Великото Народно събрание, а на моя президент, на Председателя на Републиката. (*Бурни викове и протести*) И оставам да работя в парламента. Приканвам това да сторят всички депутати от опозицията. По този начин ние ще дадем възможност на президента, когато той прецени, да внесе тези оставки в Бюрото на Великото Народно събрание, с което реално ще се предизвика разпускането на парламента.

Ще ми позволите да спестя някои технически подробности. Основания за такива действия Председателят на Републиката има по чл. 90, ал 2 и чл. 92, т. 2 от действащата Конституция. Съгласно тези текстове, той е гарант за суверенитета на страната и осигурява нормалната дейност на държавните органи, опазването на Конституцията, правата и свободите на гражданите. А когато президентът прецени, че гражданският мир и свободите на гражданите са застрашени от разклагателните усгоя на парламента, той би могъл, имайки нашите заявления за освобождаване, да предизвика неговото саморазпускане. Основание за такива действия на президента намирам и в изразените от него съмнения относно моралното право за приемане на Конституция. А основания за тези мои действия аз намирам в депутатската клетва и в доверието на моите избиратели от общината. Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Янаки Стоилов за реплика.

ЯНАКИ СТОИЛОВ: Вземам думата не толкова, за да направя реплика на

господин Стоянов, който се изказа току-що, а за да направя едно процедурно предложение - че след като има толкова грижовни хора за работата на парламента, нека да им отделим време извън времето за работа по Конституцията, за да правят своите умствени построения пред нас. *(Ръкопляскация от мнозинството)* Тъй като смятам, че поне с последното изказване или този, как да го нарека, самоотчет, би могъл господин Стоянов да направи пред избирателите си и да не ни занимава със своята подкрепа и поддръжка, да я нарека, на авторитарната демокрация. Такива главната ми мисния от последна инстанция и при предишния режим имаше достатъчно, така че добрите си чувства на една или друга инстанция, той би могъл да поднася, разбира се, без всякакви резерви, но не знам защо Великото Народно събрание трябва да отдели време за тази дейност.

И нека накрая да бъда докрай откровен към вас, тъй като много от колегите тук съм уважавал и съм бил откровен в своите изказвания. Тези речи, които слушахме на господа деклараторите преди малко, за мен говорят, че се включваме в един не много добре обмислен сценарий за това да не се достигне до приемане на Конституция. И за да не засяга някой, най-малкото пък на което сме свидетели при тези изказвания да не приписвам умисъл, ако той не съществува, е оттеглянето на част от депутатите засега мълчаливо, колебливо от тяхната решителна воля да се приеме нова Конституция на страната.

Аз бих искал да ви помоля, колеги, наистина да запазите все още няколко седмици достойнство и политическо мъжество и да достигнем до решаването на този въпрос, за който сме се събрали. Защото много от тези, които четоха декларации, не са толкова силни в изработването на законодателните текстове, които реално могат да променят нещо в тази страна. И когато се говори за ново Народно събрание, аз мисля, че в сегашното е достатъчно уютно за някои, тъй като то отдели повече време на празни приказки и декларации, и за щастие все пак успя да приеме и много необходими закони.

Завършвам изказването си отново с предложението - на подобни пледоарии да бъдем свидетели в късните часове, след работата ни по Конституцията, защото ние имаме наистина много политически въпроси. Но нека да не правим завой в единствената засега главна задача, която трябва да положим усилия да решим. *(Ръкопляскация от мнозинството)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има Петър Берон.

ПЕТЪР БЕРОН: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители! Аз имам също две предложения. Едното е към самото Народно събрание - да преминем към вярката си работа, а другото предложение е към парламентарната група на БСП и към самата БСП, тъй като така и

така ни обвиняват, че сме агенти на комунистическата партия - нека поне да помогнем на БСП да стане по-симпатична на този народ.

Моето предложение е БСП да последва примера на албанските си колеги, да се извини на българския народ за направеното през 45 - години. *(Неодобрителни възгледи от мнозинството)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има Румен Воденичаров.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Искам да направя една съвсем кратка реплика. Присъединявайки се към това, което току-що каза господин Стоилов, искам да заявя на господин Стефан Стоянов, че тази гражданска смелост, доблест, която той демонстрира, трябваше да бъде насочена към Координационния съвет на Съюза на демократичните сили. Той просто събрка мястото. Явно, че той иска да започне своята предизборна кампания. Но тук не е мястото за това. Съберете вашите избиратели, съберете Координационния съвет на демократичните сили и говорете всичко това. Аз мисля, че ако има нещо, за което трябва да се срамувате, това е вашето минало като комсомолски активист. А сега трябва да кажете дали оставате или не оставате. *(Ръкопляскания от мнозинството)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има Велко Вълканов.

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Колеги, трябва да ви призная, че и аз съм наистина вече обезпокоен за съдбата на конституционния проект, който сега подготвяме. Времето е обективно много малко, а ние виждаме, че непрекъснато се правят опити да бъдем наговорени с други законодателни задачи. Аз смятам, че всеки, който внесе проект за закон, с това обективно затруднява нашата дейност по подготвянето и приемането на Конституцията.

Ето защо аз моля да приемем един график за законодателната дейност, който строго се спазва, и да не се допускат никакви отклонения. Аз ви гарантирам и друг път съм правил такива прогнози, които за зла участ са се сбъдвали - ако ние не приемем строг график, моля не ме прекъсвайте, ще затънем в изобилие от задачи и няма да решим основната задача. Аз наистина започвам да мисля, че някои хора затова внасят допълнително такива законопроекти, защото желаят по този начин да спънат приемането на основния закон, който всъщност е нашата основна задача.

Правя формално предложение да прекъснем тези разисквания и да се приеме решение, с което да се укаже точно какви законопроекти ще се приемат. И никакви отклонения от този график.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата за процедурно предложение има Бойко Димитров.

БОЙКО ДИМИТРОВ: Уважаеми господин председателю, госпожи и гос-

пода народни представители! Няма да вземам отношение към политическите декларации. Мисля, че те намериха и бяха коментирани достатъчно ясно, предложението ми е, тъй като отделихме за тези декларации един час от времето, предназначено за работа по Конституцията, да продължим днес разискванията на второ четене по Конституцията до 21 часа. Още сега да вземем това решение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Направено е процедурно предложение. Има ли някой против? - няма. Поставям на гласуване процедурното предложение - да се удължи дневното заседание с един час.

Думата има госпожа Тодорова.

ВЪЛКАНА ТОДОРОВА: Аз искам да изразя своето мнение, противно на предложението, което бенте направено преди това.

Уважаеми господа, бека да си кажем истината - ние сме психически и физически много натоварени. Всички и навън, и тук в залата. Нека да пестим силите си, за да можем да работим по-производително в часовете, които сме тук.

И аз също призовавам да минем към конкретна работа и правя процедурно предложение веднага да пристъпим към работа, но не и до 21 часа. Ние имаме неща, които свършваме и в поощитите часове, вие знаете това. Ние пияме време кога да вършим писмена работа, освен в поощитите часове.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Работата ще покаже. Продължаваме пакатък.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Първо, такова процедурно предложение, според, което "хайде да започнем веднага работа" ми се струва странно. Тук е гласувана една единствена точка от дневния ред и всичко, което се чете и слуша, просто не трябва да стои в тази зала. То трябва да има друго време и друга точка, която специално да бъде гласувана. (*Ръкопляскация от мнозинството*) И никъде не е написано в този правилник, че декларации се четат по всяко време, вън от точки по дневния ред.

Ние стигнахме до чл.6. Предложенията, които бяха направени от господата Юлий Бахнев, Любомир Иванов, имаше и дискусия около техните предложения - наведоха Конституционната комисия на следното предложение:

Първо, да се предложи с редакционно уточняване сега гласуването на чл. 6, ал. 1 и 2, така както стои в проекта. Аз ще докладвам по отделни алинеи. Но заедно с това, като оценява, че материята, наречена общо "За правото на свободното определяне на етническата идентичност" систематично принадлежи към главата на проекта за Конституция, наречена "Основни права", предложението, което правим е следното:

Там условно под N 34а да се гласува, разбира се, след дискусия, един текст,

според който, говоря не като прецизност, а като идея - "Всеки гражданин има право свободно да определя своята етническа идентичност. Никой не може да бъде подложен на насилствена асимилация". И ако това е така, като декларация от името на Конституционната комисия аз се обръщам към господин Бахнев - съгласен ли сте с това предложение, да не товарим неужно материята на чл.6 с тази дискусия сега? Съгласен сте.

Господин Иванов, Вис? - добре.

Предложението, което правим... Господин Кенап, аз нямам задължение да кажа името на всеки, който е дал предложение. Има предложение и на господин Големинов и др. Комисията не предлага те да бъдат обект на този текст и по съображенията, които казах, а и по съображения по същество.

И така чл.6, ал.1: "Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права.

Ал.2. Всички граждани са равни пред закона. Не се допускат никакви привилегии или ограничения в правата, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение". Или вместо "имотно" "имууществено състояние", за да се включат и недвижимите вещи и др...

ПЕТКО ЗАХАРИЕВ (от място): Това са парадокси на понятията.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Това не са парадокси на понятията. Те имат определено юридическо състояние.

Ал.1. "Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права".

Моля ви, господин председател, да се гласува ал.1 на чл.6.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласуваме ал.1 на чл.6. Моля, гласувайте.

С 278 гласували за, 1 - против, въздържали се - 2 ал.1 на чл.6 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ал. 2 на чл. 6. "Всички граждани са равни пред закона. Не се допускат никакви привилегии или ограничения в правата, основания на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние."

Предлагам, господин председател, този текст да се сложи на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте ал. 2 на чл.6!

Резултат от гласуването: 265 народни депутати гласували за, 4 - против, 1 - въздържал се. Ал. 2 на чл. 6 се приема.

Чл.7, моля!

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Чл.7. Това е текст, който не будеше съмнение при дългите дискусии. "Държавата отговаря за вредите, причинени от не-

законни актове или действия на нейни органи и длъжностни лица". Това е чл.7.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Красен Станчев има думата.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители! Пред вас е текстът на чл. 7. Доста кратък. Също така аз предлагам една кратка поправка.

Предлагам вместо "незаконни актове" да има думата "нейни актове" и тогава текстът ще придобие смисъла или вида: "Държавата отговаря за вредите, причинени от нейни актове или действия на нейни органи и длъжностни лица".

Смисълът на тази поправка се състои в следното. Възможно е и със законни актове да бъдат нанасяни вреди на отделни лица. Не може никой да не отговаря за това.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Грозданов.

ЛЮБЕН ГРОЗДАНОВ: Колеги, така, акто е предложен чл. 7, текстът не включва всички случаи, когато държавата трябва да отговаря за вреди. Затова аз предлагам следната редакция: "държавата отговаря за вреди съобразно закона или законите". Мотиви. Така, както е даден текстът, не се включва отговорността на държавата за вреди, причинени от длъжностни лица чрез бездействие. Казапо е само "с действие". А могат да се причинят щети и с бездействие.

Не се включва отговорността на държавата за щети, причинени и от вещи, собственост на държавата. А държавата трябва да носи отговорност и за такива щети.

Извън текста остава отговорността на държавата по чл. 49 от Закона за задълженията и договорите. А именно: гаранционно-обезщетителната отговорност. Когато едно учреждение наеме работници или възложи работа на някой и при изпълнение на тази работа тези лица причинят щети, държавата следва да носи отговорност по чл.49. Това е гаранционно-обезщетителната отговорност.

Чл.87 от Закона за всеобщата военна служба. Там е предвидено, че при загинал войник държавата плаща обезщетение на неговите родители и на неговите близки еднократно в определен размер. Тази отговорност не е свързана нито с чл. 45, нито с чл.49 от Закона за задълженията и договорите и тази отговорност е специална отговорност, особена отговорност. На самостоятелно основание. В тази насока бих споменал и проекта, който се обсъжда сега в Законодателната комисия за Министерството на вътрешните работи. Там господата от Министерството на вътрешните работи предлагат държавата да плаща обезщетение за милиционер или за служител от министерството, загинал при изпълнение на служебните му задължения. Това е също обезщетение за вреди, но то не се покрива с тези основания - незаконни актове, бездействия и т.н. За

това ми се струва, че за да бъдат обхванати всички тези основания, които аз макар и неизчерпателно се опитам да изброя, текстът следва да добие тази редакция: "Държавата отговаря за вреди съгласно (съобразно) законите".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Ганев има думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Грозданов, това очевидно не е правилно, защото общият принцип на облигационното право за отговорност за вреди, които нанасяш другиму, е валидно. Тук става дума за публичната отговорност на държавата.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Любен Корнезов има думата.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Господин Грозданов е член на Комисията за изработване на Конституция на Република България и текст по текст десетократно го минавахме там и по член 7 не направи предложение. Аз просто се учудвам на неговото изказване. Това е публична гаранционна отговорност на държавата за пейни незаконни актове и действия. Класически бих казал текст. А що се отнася до отделните физически лица, длъжностни лица, те разбира се ще продължават да си носят отговорност и те си носят отговорност - и гражданска, и наказателна, и т.н., и т.н. Общата отговорност на неправомерното увреждане по чл.45, господин Грозданов, следващи от Закон за задълженията и договорите си остава.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Янаки Стоилов.

ЯНАКИ СТОИЛОВ: Аргументите се казаха. Само едно допълнение, за да няма излишни опасения. Действително, че държавата може да причини чрез свои органи вреди не само с действие, но и с бездействие. Но ясно е, че действие в случая ще се тълкува разширително така, както се тълкува разширително и терминът "закон" в някои от случаите, както той се употребява в Конституцията. Защото в някои случаи се говори за деянието, което включва действие или бездействие. То е въпрос на терминология. Така че тук няма място за опасения.

Що се отнася до предположението да отпадне изискването актовете да са незаконни, добре разбират всички юристи, че това не е възможно да стане, защото винаги има някакъв правен ред и винаги след време може да се измени този правен ред. Така че трябва да има някакъв обективен критерий на тази отговорност, която се търси. Предлагам текстът да бъде гласуван така, както е предложен след многократните обсъждания от комисията и ще помоля други хора да не вземат думата по него.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Карафензов.

ЦЕЗАР КАРАФЕИЗОВ: Уважаеми господин председателю, аз предлагам следната редакция. Моля за внимание.

"Държавните органи и длъжностни лица отговарят за вредите, причинени от действия или актове, които противоречат на конституцията и законите. Тези вреди, както и вредите, причинени от съдебна грешка (Трябва и съдебна грешка да се включи) дават право на обезщетение за сметка на държавата, съгласно закона".

Уважаеми дами и господа, аз считам, че този текст в такъв вид е горе-долу и в Испанската и в други конституции. Мотивите, ако трябва с две думи да кажа. Ние знаем от близкото минало, всеки за всичко отговаря, та накрая никой за нищо не отговаря. За мен този текст, както е даден, е много общ в проекта: "Държавата отговаря за вредите...". Не е казано как отговаря и дали за съдебна грешка се отговаря. Дали за нарушение на Конституцията се търси отговорност и т. н.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Ганев, имате думата!

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Направиха се много обяснения. Според нас текстът би следвало да се подкрепи така, както е предложен. (*Ръкопляскания*) Разбира се, че когато в изпълнение на свои законни права един държавен орган причини вреда, тази вреда е от закона, а не от органа, и тя не може да се възмездява и да се търси за нея отговорност. Затова трябва да се търси отговорност именно и само за незаконните актове или действия.

Изясни се, че действието включва и бездействието. Това е правен термин, който е достатъчно ясен. Искам да помоля господин Карафеизов, въпреки старанието си да напише един много дълъг текст, да го оттегли. Разбира се, че актовете, които противоречат на Конституцията и законите е другият израз, но това е отразено с един много чист, както казвате ви, благодаря ви господин Първанов, конституционен език. В никакъв случай не трябва съвсем отделно да се сланат случаите на вреди при съдебна грешка. Ако съдебната грешка се установи, очевидно това става незаконно, както каза господин Първанов, и тогава текстът се прилага съвсем естествено.

Моля, господин председател, да се гласува редакцията на чл.7, както следва: "Държавата отговаря за вредите, причинени от незаконни актове или действия на нейни органи и длъжностни лица."

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте член 7 така, както е предложен.

С 275 гласа за, 3 против и въздържаха се няма, член 7 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Последните текста на чл.8, който имате пред себе си.

Едно последно заседание на Конституционната комисия ви предлага още по-чиста редакция на текста без никакво смислово изменение, дори нещо повече, с уточняването на смисъла на тази идея. "Държавната власт се разделя на законодателна, изпълнителна и съдебна." Това е идеята, това е големият конституционен принцип.

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Да гласуваме!

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Искам да предложа да гласуваме това предложение на Конституционната комисия, ако няма особени възражения.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте текста на чл.8. С 273 гласа за, без против и 1 въздържал се член 8 се приема.

Има думата господин Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Член 9 след много големи анализи, казвам това не за адвокатура, се прецени, че систематично той трябва да стои тук, в тези "Основни начала", и има следната редакция: "Въоръжените сили гарантират суверенитета и независимостта на страната, защитават (защитават) нейната териториална цялост." Няма постъпили писмени предложения по този текст.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ (отмясто): В момента постъпи предложение от Нина Михайлова. Тя предлага вместо "страна" да се запише "държава".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Атанасов.

БОГДАН АТАНАСОВ: Уважаемо председателство, уважаеми колеги! Според мен, аз и на първо четене казах това, няма никакъв смисъл от този член. Това е една учебникарска дефиниция, която с нищо не допринася за авторитета или пуждите на нашата конституция. Ако може някой да излезе и защити защо именно трябва да бъде тук този член, както и по-надолу ще видим някои много подобни дефиниции.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Донев.

СТОЙЧО ДОНЕВ: Господин председателю, аз направих предложение пред работната група на Комисията за изработване проект на Конституция на Република България този текст или да отпадне, тъй като е декларативен, както каза и моят колега Богдан Атанасов, или да бъде разбит в две алинеи.

Искам да развия единия вариант. Ако приемем двете алинеи, тогава текстът трябва да бъде: "Въоръжените сили защитават суверенитета, независимостта и териториалната цялост на страната." Но гаранции не могат да дават те, защото в даден момент Въоръжените сили могат да решат, че е време да гарантират суверенитета на страната и знаете докъде може да се стигне. Затова гаранциите се дават от международните договори, които сключва страната, от нейните закони. Така че това би могло да се формулира - гаранциите да бъ-

дат, например на Народното събрание, чрез съответното законодателство, което да гарантира суверенитета на страната и независимостта ѝ.

По-склонен съм този декларативен текст да отпадне. В това се състои моето предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Павлов.

НИКОЛАЙ ПАВЛОВ: Дами и господа, искам да ви върна в понятието "гарантирам". Аз гарантирам за нечие поведение, вие гарантирате за моето поведение, но тогава, когато аз искам да защитя собствените си интереси се нуждая от вашите гаранции, а не от собствените си. Аз не мога да дам гаранции за собственото си поведение. Следователно, чисто терминологично тук текстът не е удачен. Поради това ви моля да приемете, че редакция от типа "защитава" (използвам стария правен термин в българския език - защита) е много по-точна и изразява истинската същност на онова, което целим да изразим. Защото, ако Въоръжените сили не са тези, които да ни защитят националния суверенитет, питам кой? Гаранциите на някои? Гаранциите са нещо, което произтича от едно поведение, а те не формират поведението.

Моля да гласувате за редакция, която да бъде "защитава".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Христов.

ХРИСТО ХРИСТОВ (БЗНС): Уважаеми колеги, аз напълно споделям идеята за защита на националната сигурност и на държавния суверенитет, но не мога да приема внушенията, които ни направиха двамата колеги, че този текст звучи толкова декларативно, че е излишен в самата Конституция. Върху този текст на Конституцията се гледат много други законодателни актове, които това Народно събрание е призвало да приеме от чисто юридическа гледна точка. А понеже това е Конституцията на България и на българската държава, основен елемент в строителството на българската държавност е армията. Следователно съвсем нормално, съвсем естествено е текстът да остане и да се редактира така: "Защитават националната сигурност и суверенитета на държавата".

ДИМИТЪР ВЕЛЕВ: Колеги, само две думи искам да кажа. Аз мисля, че този текст е подходящ в този си вид, защото тук става въпрос за конституционно задължение към Въоръжените сили. Не просто само като едно пожелание да защитава суверенитета и независимостта, без да е ясно доколко ще бъде тази защита, а една по-голяма ангажираност към Въоръжените сили да гарантират суверенитета и независимостта на страната.

Предлагам текстът да си остане. Защото тук става въпрос за поставяне на конституционна задача на Въоръжените сили да гарантират - това е нещо по-голямо, по-силно, отколкото само да защитават, без да е определено до каква

степен те ще защитават суверенитета и независимостта. Текстът да си остане.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Берон.

ПЕТЪР БЕРОН: Уважаеми колеги, струва ми се, че функциите на Въоръжените сили тук са описани непълно. Ако в една част от нашата страна стане метеж или някакво подобно събитие и бъдат използвани Въоръжените сили, това тяхно използване няма да бъде обхванато от формулировката на този член така, както тя е дадена тук.

Затова аз искам да добавя към това изречение, което е написано, и "националната сигурност".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Друмев.

НИКОЛАЙ ДРУМЕВ: Господин председател, уважаеми колеги! Аз искам да се присъединя към мнението, че този текст лично на мен ми се струва по-скоро излишен поради следните съображения.

Текстът създава като че ли една особена институция на Въоръжените сили, доста по-особена, отколкото тя в действителност е. Тъй като главнокомандуващ на Въоръжените сили е президентът, чиито функции са много строго регламентирани и би трябвало да бъдат строго регламентирани в Конституцията, а, от друга страна, самото водене на евентуални въоръжени действия е поверено на специалисти, които пък от своя страна са подчинени на Министерството на народната отбрана, което е част от изпълнителната власт. И в този смисъл Въоръжените сили са едновременно на подчинение и на президента, и на Министерския съвет като цяло, които институции са добре описани в Конституцията, и не виждам нуждата изрично Въоръжените сили като ново понятие да намери място.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Корнезов има думата.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Искам да разкажа съвсем накратко историята как се стигна до този чл.9. И в Комисията за изработване на проект на Конституцията, и в работната група една част от колегите, които работеха и те бяха представители на Съюза на демократичните сили, настояваха да се включи именно текст за Въоръжените сили. По тяхно настояване се включи тази редакция. Тя е много близка до редакцията на чл. 8 от Испанската конституция, която също казва, че Въоръжените сили гарантират суверенитета и независимостта на Испания, защитават нейната териториална цялост и конституционен ред. Не само в Испанската, но и в Италианската, и в други конституции има изричен текст за Въоръжените сили. Това, разбира се, не означава, че ние автоматично трябва да приемем това, само исках да ви осветля върху историята как се стигна до този текст.

Лично моето мнение е, че би могло да остане така, както текстът е редак-

тираш. Той е оглеждан многократно, включително от представители на всички политически сили. Този текст нека остане, защото той дава един принцип, върху който трябва да се градят Въоръжените сили в нашата страна.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Захариев има думата.

ПЕТКО ЗАХАРИЕВ: Дами и господа, това понятие "суверенитет и независимост" е много относително понятие - зависи кой къде ще го постави и при какви обстоятелства ще го постави. Аз мисля, че суверенитетът и независимостта на нашата страна, на държавата ни като цяло не се осигурява само от Въоръжените сили и не са те, които я гарантират.

Така че за нас Въоръжените сили имат определени функции и тези функции трябва да се регламентират тук, като Въоръжените сили защитават границите и териториалната цялост на държавата. На нас са ни затова Въоръжените сили, а не тук, вътре в страната да решават нашите проблеми и така наречената национална сигурност вътре. За тази национална сигурност си има други органи, от които най-важният е парламентът.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Гиньо Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Аз искам да предложа едно уточняване на текста на базата на дискусиата, включително и на предложението, което направи господин Берон. Да кажа още, че господин Захариев сякаш не беше много точен, защото тук не е казано, че Въоръжените сили са единственият гарант. Няма защо да тръгваме към правно-техническото съдържание на гарантирането, моля господин Павлов да помисли върху това, което ще се докладва сега. И още едно обяснение - Въоръжените сили се схващат тук в тяхната съвкупност, включват се и Въоръжените сили в системата на вътрешните работи.

Затова господин Петър Берон е прав - предложението е: "Въоръжените сили гарантират суверенитета, сигурността и независимостта на страната и защитават нейната териториална цялост". Това е цялостта на функцията на Въоръжените сили за един конституционен принцип. Моля ви да имате предвид, че той в никакъв случай не вреди, нито пък прави по-различна регламентация, отколкото в традиционни конституции на демократични държави.

Предлагам, господин председател, да се гласува това предложение от името на Комисията за изработване на проект за Конституция.

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Моля да се прочете още веднъж текстът.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: "Въоръжените сили гарантират суверенитета, сигурността и независимостта на страната и защитават нейната териториална цялост". Това ще гласуваме. Защо не се включва терминът "държава" вместо "страна"? Защото не само държавата, а обществото като цяло се има

предвид, което се покрива с термина "страна".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: И така, гласувайте господа.

С 247 гласа за, 25 против и 3 въздържали се чл.9 се приема.

Имате думата по чл.10,г-н Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Чл. 10 "Изборите, както и националните, и местните референдуми се произвеждат въз основа на всеобщо равно и пряко избирателно право с тайно гласуване".

Уважаеми госпожи и господа, искам да помоля господин Трендафилов, който писмено е предложил след "изборите" да става дума "за допитвания до народа" да оттегли това свое предложение. По-добре е изброяването "национални и местни референдуми". Там има място за принципа на всеобщото избирателно право с всичките му характеристики.

Други предложения-писмени до този момент няма.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Драгомир Драганов има думата.

ДРАГОМИР ДРАГАНОВ: Колеги, бележката ми е чисто редакционна. "Всеобщо" е русизъм. Трябва да бъде "общо, равно и пряко избирателно право". Нека веднъж завинаги да се научим да говорим на чист български език, макар че Велко Вълканов не е съгласен с това. Мога граматически да му го обясня.

И освен това "произвеждат" или "провеждат"?

КОРНЕЗОВ (от място): "Провеждат" е правилно".

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин председател, ако няма други особени идеи...

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Няма.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Да направя малък коментар и да гласуваме.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Именно.

ИВАН ГИНЧЕВ (от място): "Провеждат" е по-хубаво.

ГИНЬО ГАНЕВ: Няколко уточнявания ви моля. Направено е предложение от народен представител, струва ми се, че това беше господин Бъчваров, преди малко, и е прав. Текстът в началото да бъде: "изборите,..., а не, както и "..., а просто запетайка - "изборите, националните и местните референдуми (това са отделни категории) А сега глаголят. Глаголят досега юридически е бил варианта "произвеждат". След един много голям спор преди години, в който бяха включени проф. Андрейчин и т.н., тогава се сметна, че провеждам напомняло на събрание или триби, през които преминава нещо. А "произвеждат" има много производствен смисъл. Традиционно тук е възпроизведена терминология, употребявана в законите и в конституциите на страната ни досега. Нито "про-

веждам", нито "произвеждам" да ви кажа откровено. Нека да помолим групата на господин Валери Петров, след като гласуваме принципа, те да си помислят за някакъв друг, не толкова тръбеи и не толкова производствен глагол.

(ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ ОТ МЯСТО: "Може би "извършват")

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Може би "извършват" и това е една идея. Или пък "осъществяват", което пък е много руско.

Значи: "изборите, националните и местните референдуми се произвеждат или извършват (нека това да бъде мандат на редакционната група) въз основа (прав е господин Драганов) на общо, равно и пряко изборително право с тайно гласуване". Това да се гласува, господин председател.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, да се пристъпи към гласуване на текста, както е прочетен.

С 263 за, 1 - против, няма въздържали се, член 10 се приема.

Член 11.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Много ви моля, въпреки напрежението внимателно да прочетем заедно с вас чл. 11. Ще ви кажа предложенията, които са направени, за да може дискусиата ни да бъде по-полезна.

"Член 11. Ал.1. Политическият живот в Република България се основава на принципа на политическия плурализъм.

Ал.2. Нито една политическа партия и идеология не може да се обявява или утвърждава за държавна.

Ал.3. Партиите съдействуват за формиране на политическата воля на народа. Те могат да се създават свободно, като вътрешната им организация трябва да съответствува на демократичните принципи. Редът за образуване и прекратяване на политически партии, както и условията за тяхната дейност, се уреждат със закон.

Ал.4. Не могат да се създават политически партии на етническа, расова или верска основа, както и такива, които си поставят за цел насилствено завземане на държавната власт или проповядват етническа, расова или верска вражда."

Няколко думи по писмените предложения.

Първо, народната представителка Елена Поптодорова предлага ал.3 да звучи (следете ви моля): "Партиите съдействуват за формиране на политическата воля на народа и за привличане на гражданите към управлението на държавата."

Тя очевидно предлага след това второто изречение да падне, че "се създават свободно въз основа на демократични принципи" и да продължи с третото изречение тази алинея: "Редът за образуване и прекратяване на политически

партии, както и условията за тяхната дейност, се уреждат със закон."

Подобно е предложението и на господин Чавдар Кюранов. Той предлага също второто изречение на ал.3 да се заличи.

Госпожа Вълкана Тодорова има предложение също във връзка с ал.3 на чл. 11. Тя предлага да отпадне първото изречение и да остане само второто. Ако не се приеме този вариант, предлага една нова редакция, както следва: (3) "Партиите са изразители на формираната политическа воля на народа. Те могат да се създават свободно, като вътрешната им организация се изгражда на демократични принципи".

С други думи, обратно, тя предлага да се запази второто изречение, а първото по друг начин.

ЧАВДАР КЮРАНОВ (*от място*): Оттеглям си предложението.

ВЪЛКАНА ТОДОРОВА (*от място*): Да се запази само третото изречение.

Искате само третото да се запази?

ВЪЛКАНА ТОДОРОВА (*от място*): Да. Благодаря ви!

Господин Красимир Премянов има предложение по първата алинея: "Политическият живот в Република България се основава върху многопартийността", вместо "политическия плюрализъм".

Чавдар Кюранов и Елена Поптодорова по ал.4: "Не могат да се създават политически партии на етническа, расова и верска основа, както и такива, които си поставят за цел насилствено завземане на държавната власт".

Може би е грешка на машината, защото виждам, че нише, че господин Чавдар Кюранов и Елена Поптодорова предлагат прередактиране на текста на чл.11, ал.8, каквато впрочем не съществува.

ЕЛЕНА ПОПТОДОРОВА (*от място*): Грешка е.

Предложение на Красен Станчев (той нише на ръка и не е винаги четливо) и Димитрина Петрова - да отпадне ал.2 и ал.4.

А ал.3 да стане: "Партиите и политическите организации изразяват политическата воля на народа".

Второто изречение на ал.3 да отпадне, а третото да остане същото.

Както виждате, една въстрота на предложения. Може би това, което преди всичко ще ни обедини: Второто изречение на ал.3 да отпадне, "че те се създават свободно и че вътрешната им организация да съответствува на демократичните принципи". Това е една белетристика. Това произтича естествено от Конституцията, от принципите, които са заявени още в началните ѝ текстове.

Но по другите предложения, господин председател, нека кратко да вземат думата предложителите и след това да има становища, които ще се изработят общо.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Най-напред Елена Поптодорова или Чавдар Кюранов, един от двамата.

ЕЛЕНА ПОПТОДОРОВА (от място): Аз се отказвам.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Елена Поптодорова не иска да говори. Благодаря й много. Красноречието й е заместено в писмен вид.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Вълкана Тодорова има думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Госпожа Тодорова уточни. Елате, ако обичате да направите още едно предложение.

ВЪЛКАНА ТОДОРОВА: Първото ми предложение по промяна на ал.3 е да отпадат първите две изречения и да остане само третото. Смятам, че тези две изречения звучат някак си инструктивно, като нареждане, като нещо, да ви кажа, като извадено изречение от паръчника на агитатора, извинете ме, че го казвам. Затова третото изречение е напълно достатъчно.

Но ако това не стане, то аз съм за отпадане на второто изречение, оставане на първото в новия вариант и третото изречение на тази алинея.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Кюранов, след размисъл и техническа справка уточнява, че не е подписал тези предложения, не ги поддържа, тези, които прочетох от негово име.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Красимир Премянов има думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Премянов има писмено предложение, ако иска да го защити. (*Красимир Премянов от място: "Поддържам го. То не променя смисъла"*) Просто го поддържате.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Димитрина Петрова има думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Димитрина Петрова с Красен Ставчев имат общо предложение.

ДИМИТРИНА ПЕТРОВА: Най-напред да възразя за замяната на понятието "плюрализъм" с "многопартийност". Те не се покриват, според мен. Възможна е многопартийност без плюрализъм. Имам предвид, че плюрализмът предполага различни групи на интереси, различни политически ценности, различни перспективи.

Така че да остане ал. 1 в този вид.

"Ал.2 Нито една политическа партия и идеология не може да се обявява или утвърждава за държавна."

Какво значи "идеология"? Ами тази Конституция е официалната държавна идеология. Това е идеология, изразена в Конституцията. Да отпадне ал.2.

Ал.3. "Политическият живот не се свежда само до функционирането на политическите партии." Затова към партии да се прибави "и политическите орга-

низации".

"Партиите и политическите организации" не формират, а "изразяват" политическата воля не на "народа", а на "гражданите".

И става: "Партиите и политическите организации изразяват политическата воля на гражданите".

Второто изречение отпада в нашия вариант. Радвам се, че това се подкрепя и от други предложения.

Третото изречение остава същото, т.е. препраща към закон, към конкретен закон образуването и прекратяването на политическите партии.

Спорният момент според мен тук ще се яви в ал.4 - за създаване на политическите партии на етническа, расова и верска основа, както и такива, които си поставят за цел насилствено завземане на държавна власт или проповядват етническа, расова или верска вражда.

Аз и Красен Станчев предлагаме тази алинея да отпадне.

Основания: Това представлява дерогиране на правото на свободно сдружаване. Мисля, че националните интереси на нашата страна не са застрашени, ако такова положение не съществува. Мисля, че съществуването на такова положение така или иначе не може да предотврати организирането под една или друга форма на политическите сили на етническа или верска основа и мисля, че това вече е доказано в последната година от нашия политически живот. Въпреки съществуването на подобно положение в закона, такава политическа сила ние имаме.

Колкото до насилствено завземане на държавната власт, понятието "насилствено завземане" не може като че ли да се определи съвсем точно и да се ограничи в някакъв смисъл, да кажем уличният натиск, събирането около държавни сгради, митингите и пр. са също форма на насилие. Трябва ли да бъдат поставени извън закона силите, които се стремят по този извънпарламентарен начин към завземане на държавната власт. Тъй като това създава много и деликатни проблеми, предлагам да се препрати ал. 3 към конкретен закон, а ал. 4 да отпадне.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Един момент, чакайте сега, вие имате по текста? Красен Станчев.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Няколко допълнителни основания. За отпадането на ал. 2 - тезата или хипотезата, която съдържа ал. 2 се съдържа в ал. 1. Редакционно по-чист е текстът на ал. 3 - тогава, когато се казва политическите партии или организации изразяват политическата воля на гражданите и т. н. и в третото изречение, при положение, че отпада второто - редът за образуване и прекратяване на организации и на политически партии, както и условията и т. н. се

уреждат със закон. Същите неща, които се съдържат в ал. 4, евентуално биха могли да бъдат уреждани в закона, аз не смятам, че конституционната забрана на партии на верска основа по някакъв начин ще допринесе за защита на каквато и да е стабилитет в страната - точно обратното - забраната на тези партии така или иначе ще ги остави под политическата повърхност на обществото.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Пропуснах да съобщя още едно предложение писмено. Народният представител господин Бахнев също има предложение по чл. 11. Той в подкрепа или също както Красен Стапчев и Димитрина Петрова искат след партия да се прибави и друга организация в ал. 3.

Ще ги развиете, те са толкова ясни. Изтегляте ли ги? А по ал. 4. Елате тогава, кажете какво изтегляте, защото тук е само представено, не е за изтегляне.

ЮЛИЙ БАХНЕВ: Това е, по-неже нашият механизъм още не работи съвсем добре. В смисъл - най-добре е всеки да знае предварително поправките, всички поправки, но аз направих три поправки. Двете от тях изтеглям в полза на предложените поправки на народния представител Димитрина Петрова и народния представител Красен Стапчев. Но една поправка бих искал да запазя висяща. Тя се отнася до ал. 2. Ако ал. 2 в резултат на гласуване, ще остане, то да не бъде забравена моята поправка след думата "партия" четете "нико една политическа партия" да се добавят думите "или друга организация" и да продължи изречението - идеология не може да се обявява или утвърждава за държавна. Тоест, с други думи, тази добавка на три думи: "или друга организация" и идеологии и т. н. продължава, да остане, но аз подкрепям предложението да отпадне тази ал. 2. Но ако не отпадне - това. Другите мои предложения изтеглям.

НЕНКО ТЕМЕЛКОВ: Възражявам категорично срещу първото изречение в ал. 3, където се казва, че партията съдейства за формиране на политическата воля на народа. Това противоречи на вече приетия чл. 1 от настоящата Конституция. Само народът и гражданите могат да изразяват собствената си воля. Предлагам да бъде "партията съдейства за изразяване на политическата воля на народа". Имам възражения срещу предложението на Красен Стапчев, който предложи "политическите партии изразяват волята на народа". Тъй като самите граждани според мен са тези, които ще изразяват собствената си воля, тъй като има и безпартийни и най-добре е според мен "съдействат за изразяването на политическата воля на гражданите".

ДИМИТРИНА ПЕТРОВА (от място): Какво значи политическа воля изобщо?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Премянов, който е дал

писмен текст, да вземе отношение и той.

КРАСИМИР ПРЕМЯНОВ: Аз искам да кажа, че никакъв умисъл не съм вложил в моите предложения. Просто ми се щеше да се ориентираме около определения и термини, които звучат български и са ясни на всички. Очевидно плурализъм, номинализъм, акузативност, дативност - това са неща, които няма да бъдат ясни на основната част на нашите избиратели. Конституцията е закон за всички български граждани. И всъщност мисля, че когато говорим за политическия живот и искаме ясно да определим кои съдружения са с идеална цел, които Законът за политическите партии определя като партии, въпросът не опира до тяхното наименование, а до фактическото им функциониране. В нашия политически живот традиционно не всички партии, участвали в политическия живот се наричат партии. Има съюзи и т. н. с една дума - нека всеки, който иска да ползва правата на една партия, да се ползва от това право, което ще му даде Законът за политическите партии. Но политическата воля и интереси на хората, да става в такива организации, независимо от тяхното наименование, които са получили статута и признанието, съгласно Закона за политическите партии. А за всички останали, чрез които се задоволяват други интереси, в т. ч. и професионални, по Закона за лицата и семействата да не бъдат свързвани и обвързвани двете понятия. Мен ми се ще да ги диференцираме, разграничим, а всеки може да участва в политическия живот, ако съгласно Закона за политическите партии, това не му е забранено. Така че, много идеи и предложения могат да възникват, уважаеми колеги, добросъвестно се отнесохме в Комисията по Конституцията към всички тях, за да избегнем това многообразие, което е неизбежно и правилно, дайте да пристъпим към ориентацията около главните тези и предложения, които са направени. Прави ви формално предложението да пристъпим към гласуване алиеня по алиеня.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Ангел Ахрянов.

АНГЕЛ АХРЯНОВ: Благодаря, господин председателно! Поддържам предложението на госпожа Димитрина Петрова и господин Красен Станчев в смисъл, в тази част - "партиите съдействат за формиране на политическата воля на гражданите", а не "на народа". Мотивите ми са, че предложеният текст напомня за отминалия и отречения тоталитарен период, когато една партия можеше да налага своята политическа воля на целия народ. Държа за термина "гражданите". На първо четене предложих писмено текст, който поддържам и сега.

В ал. 4 на чл. 11 предлагам да бъде включено и определението "класова", т. е. алиенята да се чете: "Не могат да се създават политически партии на етническа и верска основа, както и такива, които си поставят за цел насилствено

завземане на държавната власт или проповядват класова, етническа, расова или верска вражда." Мотиви - за категорично скъсване с тоталитарното ни минало. Благодаря за вниманието.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате думата, господин Гяуров.

ТЕОДОР ГЯУРОВ: Господин председателю, вие ни обещахте на нас, които не можахме да се изкажем на първото четене на Конституцията, известно предимство. Аз сега дори не намирам писмените си предложения в доклада на Конституционната комисия. Искам да ви кажа, че освен към този член аз имам предложения още към пет члена, които съм предал на 1 юни т. г. на секретарката на председателя.

Към чл. 11, ал. 4 правя една добавка. След думите "... и верска основа" да се добави изразът "...Партии, които защитават местни интереси". Само две думи в защита. Господа, под местни интереси могат да се скрият интереси на етнически групи, както и религиозни интереси. Също така много е лесно да се спечелят едни избори, противопоставяйки местните на националните интереси. Мисля, че в интерес на нацията е ние да ограничим една такава възможност за противопоставяне. Малко на шега ще ви кажа, че ако не приемете този член никак няма да ми бъде трудно да организирам една местна партия в моя град, която да се противопостави много успешно на националните партии.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Берон.

ПЕТЪР БЕРОН: Уважаеми колеги! Първо искам да кажа, че тези четири алинеи бяха много внимателно и продължително обсъждани в Конституционната комисия и не че формулирането им е безупречно, но то наистина е плод на една много дълга дискусия, която ние предполагахме, че ще се повтори тук в залата.

Бих настоял ал. 2 да остане така, както е формулирана. Кое е идеология, кое не е, е предмет на академичен спор, но все пак алинеята така, както е формулирана дава известни гаранции за нашия живот по-нататък.

Що се отнася до ал. 3 - алинеята първото изречение може би трябва да претърпи малко по-друга редакция. Аз най-харесвам редакцията на господин Темелков затова, че "политическите партии спомагат за изразяване на политическата воля на гражданите". Това, че трябва да имат демократично устройство, това може и да отпадне. То беше по-скоро сложено вместо една друга алинея, която беше предложена, че "се забраняват тайните и военизираните организации". Но тази алинея ще бъде в закона вероятно. Има я и по-назад. Това изречение наистина може да отпадне.

Що се отнася до ал. 4, за чистото отпадане шедират някои мои колеги, аз съм абсолютно против отпадането на тази алинея и държа да остане в Конститу-

пията. Това е един много важен въпрос и всичките разсъждения - кое представлява опасност, кое не представлява, намирам за абсолютно неуместни. Ние не трябва да чакаме до момента, когато ще се създаде тази опасност, за да изменяме Конституцията, а трябва да дадем конституционна гаранция, че няма да се проявява дейността на подобни партии.

Също такава алинея има и в конституциите и на Гърция, и на Турция, и те не напразно са я сложили там.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има Румен Воденичаров.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Дами и господа народни представители! Потресен съм от националния nihilизъм, който е обзел представителите на "Екогласност", в лицето на госпожа Димитрина Петрова и господин Красен Станчев. Ако се изразя в стил "Александър Йорданов" - ако ги "изтръскаме" положително от джобовете им ще изпадат членски карти на Движението за права и свободи.

Уважаеми господа народни представители, по пътя на демокрацията е просто задължително да се оглеждаме отляво и отдясно, респективно на Запад и на Изток, за да не се окаже, че в един момент сме излезли отново извън неговите очертания. Позволете ми след толкова много направени вече забележки към Движението за права и свободи да насоча вашето внимание към положението с партиите на етническа и религиозна основа в нашите две съседки - Турция и Югославия.

Както вече веднъж ви информирах Закон N 2820/1983 година за политическите партии в Република Турция е много точен. Според чл. 5 на този закон правото за създаване на политически партии не може да се упражнява с цел да се разстрои неделимата цялост на турската държава с нейната територия и народ, да се застрашава съществуването на държавата и републиката, да се прехватват основните права и свободи, да се предизвикват езикови, расови и религиозни различия, или пък зонални, забележете, различия.

Цяла глава на същия закон, глава четвърта, е посветена на забраните, касаещи се до политическите партии.

Забрана - 1 "Политическите партии не могат да поставят в опасност съществуването на турската държава и република, да ликвидират основните права и свободи, да вършат езикова (на първо място) расова, цветнокожа и религиозна дискриминация това, което вече се наблюдава у нас".

Забрана 2 - "Политическите партии не могат да твърдят, че на територията на Турската република има малцинства, основаващи се на национална или религиозна култура". Сравнете само алтернативата, предлагана ни любезно от господин Кенан и от господин Бахнев.

"Политическите партии не могат да си поставят за цел разстройване единството на народа, създавайки малцинства на територията на Турската република, по пътя на защита, усъвършенствуване и разширяване на други езици и култури извън турския език и култура и не могат да развиват дейност в тази насока".

И последната забрана - "Основателите и членовете на централни и местни ръководства, и членовете на парламентарните групи на политическите партии, които са закрити завинаги, не могат да бъдат основатели, ръководители и контролори на друга партия. А тези, които са станали причина (имам предвид господин Доган и господин Татарлъ) за закриване на политическата партия, не могат да бъдат приемани за членове на друга политическа партия за срок от 10 години и не могат да се кандидатират за депутати".

Така че, господа от ДПС, не се опитвайте да организирате подобно на вашето движение сред българите в Одринска Тракия, избягвайте употребата на български език, ако ви поканят на митинги там. Законът за политическите партии в Турция не търпи компромиси на етническа и религиозна тема. Тоест, Ислямската република е издигнала здрави баристри пред евентуална кюрдска, българска, гръцка или арабска експанзия. И всичко това е съчетано с нов Закон срещу тероризма, който оставя малка надежда на ислямските фундаменталисти на територията на Турция. Отворената врата за тях би останала само границата на демократична България.

Сега да видим какво става на Запад - в Босна и Херцеговина. От равнопоставена общност на сърби, хървати и мюсюлмани, които през 1953 г. са 31% - в момента мюсюлманите, които са вече 40% открито говорят за босненска нация.

През 1990 г. бе узаконена мюсюлманска Партия за демократични действия, която издигна тезата за съществуването на автентична босненска нация в предизборната си програма. Босненският народ, т.е. техните помаци, имали свое историческо име, своя земя под краката си, своя история, своя култура, своя вяра - така твърдят лидерите на тази партия. И босненският мюсюлмански лидер Изет Бегович също има затворнически стаж. Той е вече президент на републиката. Забележете първото му изложение в парламента на Босна и Херцеговина: "Заради суверенитета на Босна и Херцеговина аз бих жертвувал мира. А за този мир в Босна и Херцеговина не бих жертвувал нейната суверенност."

На път е създаването на ислямска държава в сърнето на славянския Балкански полуостров при евентуално разпадане на 6-членната Югославска република. Сценарият е в действие - многостранни връзки с ислямския свят, на пър-

во време с Турция и Иран. А Иран е крепостта на ислямския фундаментализъм. Завладяват се позиции в икономиката и духовната сфера. Фундаменталистите с дейността на партията си, дават тон в обществено-политическата дейност на Босна и Херцеговина. Канят се мюсюлманите от другите републики да се върнат в родината си. Започват преговори за отстъпване на територии от Босна и Херцеговина на съседни републики, например Хърватско и Сърбия, за да се постигне по-висока етническа чистота.

Бъдещето на тази република - на Босна и Херцеговина е неясно и не предвещава добро.

И така, от една страна имаме здрава бариера и никаква опасност за мюсюлманска Турция от християнския свят, и от друга страна - политическото късогледство на комунистическите функционери, довело до разцепление на югославската нация и натиск за образуване на самостоятелна мюсюлманска държава, който вече може да бъде спряен само с нова вълна от насилие.

Оставям на вашата съвест да прецените дали трябва да разрешим съществуването на партия на етническа или религиозна основа в нашата страна.

Аз съм за пълното запазване на текста, предлаган от Конституционната комисия, без всякакво изменение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Колев.

БОРИС КОЛЕВ: Господин председател, госпожи и господа народни представители! Ще започна с оказване на първа помощ на господин Румен Воденичаров, който се притесни от това, че представителите на "Екогласност" са с книжки на ДПС в джоба. Искам да кажа и това, че не само той е загрижен за националната съдба на нацията народ.

По същество, по текста. Смятам, че ал. 2 на чл. 11 се повтаря в определена степен или поне се пресича с ал. 3 на чл. 1. Вече гласуваната ал.3 на чл. 1. Но чрез гласуване ще се реши. В ал. 3 аз даже мисля, че може да отпадне и първото изречение. Какво съобщаваме с това или какво прогласяваме, казвайки, че партиите и политическите организации изразяват политическата воля на гражданите? Не знам. Може би направо да си остане последното изречение, че редът за образуване и прекратяване на политическите партии, както и условията и т.н. се уреждат със закон.

Искам да се спра на ал. 4. Според мен тя е много важна и тя трябва да остане. Какви са моливите ми? Много избирателно някак си ни поучават и чуждестранни експерти, пък и наши специалисти по етнически и национални проблеми. Действително много избирателно. Как биха реагирали френски експерти, ако ги призовем да признаят официално Националния фронт за освобождение на Корсика или Фронта за освобождение на Бретан, или на Елзас, или

на Лотарингия? Просто това са несериозни неща. Има и нещо друго. Ние знаем политическите организации, изградени на верска и на етническа основа в Ирландия какво правят вече повече на 20 години и то в една страна, която е може би във флагмана на цивилизованите нации и която си позволява да съветва и останалите нации как да спазват човешките права. Североирландският конфликт продължава вече много години. Така че нека бъдем много по-внимателни, още повече, че партиите, които имат в Западна Европа прилагателното християнски и християн всъщност запазват само далечния спомен за първоизточника - именно християнските принципи и морал за организация и човешки взаимоотношения и нищо повече. Те не са точно копие и отражение на християнската и специално на религиозната догматика. Така че,...

АТАНАС МОЧУРОВ (от място): Не са клерикални партии.

БОРИС КОЛЕВ: Не са клерикални партии. Благодаря.

Точно така, господин Мочуров. Те не са клерикални партии. Ето защо нека да не се водим по външното сходство и да казваме, че тези партии са на верска основа. Аз мисля, че в Християндемократическия съюз в Германия едва ли членуват само протестанти или само лютерани, или само някакви други верски общности. Ето защо аз се обявявам за запазването на ал. 4 така, както е дадена от Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България.

Има и нещо друго. Казва се за класова и за местна основа. Ами вижте, както е тръгнало, аз мога да предложа, извинявайте за шегата, да се забранят и политически партии на полова основа. Просто трябва да внимаваме. Така че нека си остане текстът, така, както е предложел от Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Васил Палакарин.

ВАСИЛ ПАЛАКАРКИН: Госпожи и господа народни представители! Известно е, че не само Българската социалистическа партия е наследник на Българската комунистическа партия. Има още няколко марксисти, БКП, не знам какви и т.н. Известно е, че тя поддържа една идеология, приета и разработена преди 150 години и на която идеология един от основните стълбове е учението за класовата борба, диктатурата на пролетариата и произлизащата от това омраза между класите. Ако вие искате след години да дадем възможност да се гласува нов Закон за опривняване, за амнистия на беззаконно избити и затваряни или изчезнали, не би следвало да пишем "и класова омраза". Аз прикапвам да се приеме членът така, както го прочете господин Ахрянов: "Не могат да се създават политически партии на етническа, расова и верска основа, както и такива, които си поставят за цел насилствено завземане на държавна власт

или проповядват класова, етническа, расова и верска вражда."

Ако ние сме допуснали някаква грешка някъде, трябва да я оправим. Обезателно забраните трябва да се приемат така, както ги предлагаме, включително и "класова вражда".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има Соня Младенова.

СОНЯ МЛАДЕНОВА: Уважаеми колеги, аз ви предлагам да гласуваме след малко текста такъв, какъвто е с корекцията, направена в ал. 3, а именно отпадането на изречение второ. Цитирам отпадалото изречение. Предложението за изречението, което трябва да отпадне: "Те могат да се създават свободно като вътрешната им организация трябва да съответствува на демократичните принципи." Нагатак текстът да върви както е предложен пред нас.

Що се отнася до ал. 4, аз се присъединявам към преждеговоривните колеги и считам, че тази алинея следва да бъде прогласувана от нашия парламент.

Една малка реплика към господин Палакаркин. Господин Палакаркин може би бързаше в четенето и прочете вместо "расова", "класова вражда", но ще го отчетем като *lapsus linguae**. Аргументите в посока за приемане на ал. 4 от чл. 11. Колегата Воденичаров се позовава на някои от нормативните актове, съществуващи в Република Турция. И тъй като проблемът е повдигнат от колегите от ДПС, аз предлагам на вниманието няколко питата. Три текста ще си позволя да цитирам пред вас. Първо чл. 5 от Закона за политическите партии на Република Турция, приет на 22 април 1983 г. Изречение последно: "Правото за създаване на политически партии не може да се упражнява с цел да се разтрои неделимата цялост на турската държава, нейната територия и народ в противоречие с основните принципи, посочени в конституцията, да се застрашава съществуването на държавата и републиката, да се премахнат основните права и свободи, да се осигури управлението на държавата от едно лице или група, или господство на една социална класа върху друга социална класа, да се предизвикват езикови, расови и религиозни различия или пък зонални различия, както и да се установява държавен строй, базиран се на какъвто и да е начин на тези понятия и възгледи или на каквато и да била диктатура."

В чл. 38 - издигане на кандидати на центъра се казва така:

"Кандидатите за депутати не могат да правят каквито и да било обещания от национален, локален или професионален характер извън програмата на партията, на която са членове, и не могат да използват език и азбука, извън турс-

* *Lapsus linguae* - Грешка на езика (от лат.) - Бел. ред

кия и турската азбука".

И последният цитат, това е чл. 66, последно изречение: "Политическите партии не могат да получават по какъвто и да било начин вещи и парични помощи, дарения от чужди държави, международни организации и инстанции извън страната, която представляват."

И последното, извинете ме. Съгласно чл. 3 от Конституцията на Република Турция, относно неделимостта на турската държава и нейната територия, народ, език, знаме и национален химн и столица е недопустима промяна на посочените принципи. Всичко това се санкционира съобразно турските закони.

Колегя, призовавам ви да гласуваме текста така, както е предложен от Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България. Считам, че той съответствува на съвременните изисквания за демокрация и ни дава възможност да продължим нататък своята работа в унисон с вижданията и на Европейския съвет.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата за реплика има господин Бахнев.

ЮЛИЙ БАХНЕВ: Имам реплика, която не е много дълга. Дори се учудвам каква любов изведнъж към Турската конституция се проповядва и интерес към нея, когато ние се стремим към демокрация сега и не вярваме, че ще копираме турския режим в момента. Може би и те ще дойдат до демокрацията и ще изменят своята конституция.

Искам да обърна внимание на госпожа Младенова, че ал. 4 не е логична. Първо, много трудно човек може да докаже етническа, расова или верска основа на една партия или организация, защото тук би трябвало да бъде и "организация". Какво доказателство и кой трябва да го доказва? Ако доказателство, както ние веднъж изменихме с разлика в Конституционната комисия е списък на участващи, то тогава много партии в тази зала могат да бъдат обвинени за създаване на етническа основа, тоест, с други думи, преобладава, не само преобладаваща, а огромно и огромно мнозинство от една етническа група, независимо от това, че тя може да бъде и групата на мнозинството на населението.

Второ, въпросът дали партията се основава на етническа, расова или верска основа се проявява в нейната дейност. И тази дейност се проявява именно в проповядване на етническа, расова, верска вражда. Този елемент на забрана на етническа, расова или верска вражда ние имаме в друг текст на нашия проект, той вече е покрит. Що се отнася до самия факт, че именно такава вражда доказва верска или етническа основа или цели на дадена организация ще решава съдът.

И последно, връщам се на това, което вече уважаемата госпожа Младенова каза, а именно, че такава разпоредба съществува вече в нашия Закон за политическите партии.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Сотиров.

ВЛАДИМИР СОТИРОВ: Аз ви моля да не правим все пак симпозиум с преглед на всички конституции от близки и далечни страни. И ако някой иска тук да внесем за гласуване Турската конституция, аз мисля, че най-малко това е, което искат - да направят апологетите на Българската конституция, или поне тези, които се мислят за такива.

Искам да обърна внимание на госпожа Соня Младенова само върху един елементарен факт, че партия на египетска основа е едно, а партия, която си поставя за цел всички тези изброени вредни последици, е нещо съвсем друго. И това не е предмет на Конституцията. Ние много добре знаем какви цели не трябва да си поставят партиите и това е предмет на един Закон за партиите. Нека не се смесват тези две неща. В края на краищата нека всеки да не взема повод да хвърля тук какви ли не обвинения и инсинуации. Аз много моля господин председателят най-пакрая да ни защити от господин Румен Воденичаров. Той непрекъснато споменава за някакво парламентарно хулиганство, по неговото вече е антипарламентарно хулиганство. Ще обвинява тук на кого какви книжки му стърчели.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Станчев.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Първо, искам да отбележа, че всички опоненти на нашето с колежката Димитрина Петрова встъпност цитираха неконституционни актове от други страни. Ние смятаме, че трябва да поддържаме своето становище. Мотивите за това са вече изказани, още повече, че предимната алинея говори за определяне на условията за формиране и разпускане на партии със закон. Освен това аз имам личен мотив. Може би господин Ганев помни, че миналата година на 9 януари 1990 г. от името на няколко колеги, сега народни представители от Съюза на демократичните сили, някои от тях не са в залата, някои отидоха на други места да работят, внесохме предложение, разработено със съдействието на Института за държавата и правото в тогавашната Законодателна комисия, което встъпност след това премина през редица закони, включително и Закона за партиите, и сега се появи като текст в Конституцията. Тоест, ние формирахме едно определено настроение, мислейки горе-долу така, както сега се изказват повечето хора тук.

Освен това, нашите текстове бяха защитени и с други текстове, включително и в Наказателния кодекс. Нищо от тези текстове не се оказа действено. Нищо не подействува. Още повече, че опитът, който имаме от тази година, по-

казва само едно - колкото повече обществени настроения излизат и намират политическа форма на изява, толкова по-мирен и стабилен е животът в страната. Именно затова, макар и един от авторите на предложението с аналогично съдържание и смисъл в много по-широк законодателен контекст, направено от мен и други колеги миналата година, днес аз давам обратното предложение. В момента говоря съвсем сериозно като политик и професионалист.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Георгиев.

ТРИФОН ГЕОРГИЕВ: Предлагам ал. 1 на чл. 11 да стане вместо "политическият живот в Република България се основава на принципа на политическия плюрализъм" да стане на "многопартийния принцип". Това е български израз.

Предлагам в ал. 3 първите две изречения да отпадат. Присъединявам се към предложението ал. 4 да се приеме така, както е.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Илия Конев.

ИЛИЯ КОНЕВ: Уважаеми колеги, този текст беше разглеждан много подробно в Комисията по правата на човека и националния въпрос. Съжалявам, че предложението ми там да се направи пренос от всички изказвания и да бъде предоставен на членовете на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България, за да могат колегите да видят какви изказвания са направени, не е било осъществено поради недостиг на време. Ето защо се наложи тук отново да изслушаме опези колеги, които подробно изложиха същото становище и в комисията.

За да не повтарям това, което съм казал в комисията, това бяха едни от най-съдържателните разговори в комисията, за което аз съм особено доволен, ще обърна внимание само на два момента.

Първо, колеги, нека си припомним, че в Закона за вероизповеданията, който тогава обсъждахме като законопроект, ние видяхме много хубави текстове за пълното равнопоставяне или за правото на нашите малцинства да изпълняват онова вероизповедание, което имат. Същата гаранция е предвидена и в проекта за Конституция в различните му части. Повтарям и припомням това, за да си отговоря на въпроса, който си поставях в хода на дискусиата, осъществявана тук. Противоречи ли ал. 4 на самостоятелността, която Конституцията гарантира на нашите етнически общества? В никакъв случай. Това отново е един разграничителен текст, ако се възприеме всичко онова, което господин Бахнев и други колеги отново настояваха.

Ето защо ви моля всеки според своята съвест да се обърне към текста, който предлага комисията, да намери основание за неговото гласуване. Лично аз

ще гласувам, защото искам, когато ми се отдаде възможност отново да отида на Шишка, в Батак или Перушица, да бъда в плъно единство с мислите, които сега ме ръководят, гласувайки този текст ал. 4, а именно забрана за основаване на партии на етническа и верска основа, защото се ръководя и от убеждението, че това не е никакво ограничение на правата на човека, както и ние гласувахме тук, сам да определя своята етническа принадлежност.

Благодаря ви, господин председателно, за това, че ми дадохте думата в това напреднало време и в края на тази, действително вече уморителна дискусия.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Николай Павлов.

НИКОЛАЙ ПАВЛОВ: Дами и господа, аз се оказвам с лоша, със слонска памет. Ако си спомняте, тогава, когато трябваше да се изменя Законът за политическите партии, аз направих един дълъг анализ по сравнително право, конституционно право тъкмо по повод това какво е регулирано в конституциите на Федерална Република Германия и Италия като конституции, насочени срещу тоталитарни режими, които трябва да бъдат унищожени. Не претендирам, че вашата памет е достатъчно свежа, за да помни какво съм казал, но в тази връзка онова, което намирате сега като формулировка в ал. 3 и 4 на чл. 11 от предлаганата Конституция, е факт. Вещност това е отглас на чл. 19 от Италианската конституция и чл. 21 от Немската конституция. Някои гласове казват, че в случая един Закон за политическите партии да регулира тези отношения, така че в Конституцията не е необходимо това правило да съществува.

Аз искам да ви противопоставя чисто правния довод, че ако това правило би съществувало в Конституцията, са необходими 2/3 мнозинство, за да бъде отменено, докато в едно Народно събрание с 200 народни представители с 51 гласа могат да го отменят, ако е Закон за политическите партии. Това по отношение на техниката.

По отношение на онова, което като че ли твърде много сега ни вълнува. Аз няма да се позова на Руската конституция, защото тя не е образец на демокрацията. Трябва да ви кажа, че ако Република Турция търпи критики от самата Западна Европа, то е в посока и на Закона за политическите партии, и на конституцията им. Затова обаче не се позова на Конституцията на Гърция, която конституция досега не е търпяла никакъв упрек от страна на Европейската общност и която конституция ние не можем да забравим изобщо, защото политическите условия, в които е поставен гръцкият народ, в някаква степен могат да бъдат сходни с онези, в които е поставен нашият народ. Вярно е, че в икономическото отношение те са на друго стъпало, в друга посока се развиват, но

ние говорим за политическата обстановка.

И така, връщам се на регламент в Конституцията на Република Гърция, чл. 13. Трябва да ви кажа, че съвсем определено се защитават религиозните убеждения по пътя на регламентиране на конституционен текст, който ние възпроизвеждаме в ал. 4. И тогава питам ви: ако ние искаме да защитим нашата нация не от едно външно посегателство, а от възможността да се прояви някакво течение с политическа окраска и липсва този текст, какво би могъл да направи Конституционният ни съд? Да прогласи партията или движението за противоконституционни? Дали ще стигне това? Аз трябва да ви кажа, че никога не съм скривал дълбоката си привързаност към немския тип мислене и ще ви кажа, че Германската конституция е категорична, точна и ясна. В тези случаи Федералният Конституционен съд директно прогласява, с други думи, правото не само е прогласено веднъж, но има и механизъм за осъществяването му. Ако трябва да говорим за слабост на този текст, то е това, че механизмът за осъществяване не е достатъчно добре изнесен напред и ще го търсим едва в един конституционен закон. Но в случая аз смятам, че особено разпоредбата на ал. 4 е абсолютно необходима, за да охраним България такава, каквата е днес. Ние искаме искрено България да бъде една демократична, европейска държава не по географското си местоположение, а по духа, по начина на мислене. Но докато не достигнем това, ние ще трябва да го регулираме със закон. Тъкмо затова е Конституцията, за да регулира бъдещи отношения.

Ето защо моля да подкрепите текста такъв, какъвто е предложен от Комисията за изработване на проект за Конституция. Извинете ме, ще изкажа и едно лично свое съображение. Ние направихме един много обширен преглед на европейското законодателство по този въпрос, бяха изказани множество гледища, които дефинираха принципа на плурализма, и считам, че в случая най-разумното, което бихме могли да направим, е да пристъпим към гласуване на текста.

Права процедурно предложения да се прекратят разискванията по текста и да се премине към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Ганев, имате думата за уточняване на текста и гласуване. Всички, които пожелаха да се изкажат, са се изказали.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Уточнявам предложението на групата при Комисията за изработване на проекта за Конституция ал. 1 да се запази такава, каквата е. "Политическият живот в България се основава на принципа на политическия плурализъм".

Политическият плурализъм е повече от многопартийността. Може да има

политически възгледи, които не се институционализирани в партии. Нима има малко безпартийни хора с ясни политически схващания?

"Ал. 2. Нито една политическа партия и идеология не може да се обявява или утвърждава за държавна".

Разбира се, както каза господин Борис Колев и други, тази идея се съдържа в ал. 3 на чл. 1. Чета: "никоя част от народа, политическа партия или друга организация... не може да присвоява осъществяването на народния суверенитет". Идеята е същата. Но когато в Комисията за изработване на проект за Конституция се настояваше много да се запази ал. 2 на чл. 11, то беше, за да бъде ясна волята на този парламент, да няма никакви възпоминания от онова време, когато една партия можеше да бъде обявявана за държавна и за да има една охрана срещу бъдещи подобни намерения.

Така че, ако не се настоява много да падне ал. 2, тя стои добре в тази Конституция. *(Господин Красен Станчев излиза на трибуната за реплика, посрещнат с негодувание от залата, че отново му се дава думата)*

КРАСЕН СТАНЧЕВ: За този, който не знае, мога да кажа, че плурализъмът включва и разнообразие на мненията. Това - първо. Второ, конституцията не е опийум за народа, господа! Ако искате да си вкарате всичките предразсъдъци, няма да го бъде това нещо!

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Нямаме и претенции!

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Това беше повече краспоречие, отколкото право.

Ал.3. "Партиите по дефиниция съдействуват (добре е казано в Конституцията) те съдействуват, но те съдействуват не само за изразяване на политическата воля, господин Станчев е прав, на гражданите трябва да бъде, не на народа, защото партиите са много. Те съдействуват и за формирането на тази воля. Затова искам да помоля господин Ахрянов да каже дали текстът удовлетворява и неговата идея - партиите съдействуват за формирането и за изразяването на политическата воля на гражданите. *(Господин Ахрянов се съгласява)*

Това е добре, благодаря ви.

Наистина второто изречение трябва да се заличи.

Третото изречение следва да се запази: Релът за образуване и прекратяване на партиите и условията за работата им се урежда със закон.

Ал. 4. счита се, че текстът би могъл да звучи така: "Не могат да се създават политически партии на етническа, расова или верска основа, както и такива, които си поставят за цел насилствено завземане на държавна власт". Предлагам да сложим точка тук. Защо? Проповядват етническа, расова, класова или верска вражда - това трябва да бъде допълнено в чл. 43, ал. 2, където е естест-

веното място на тази материя. Забраняват се организации, което значи всичко, чиято дейност е насочена към разпалване на расова, национална, етническа (тук трябва да сложим класова) или религиозна вражда." Мисля, че това е точно. Същото изброяване трябва да се има предвид и в чл. 38, където също във втората алинея, тук господин Ахрянов е прав, пак става дума за разпалване на расова, етническа, национална и религиозна вражда. Тук също трябва да прибавим "класова".

Струва ми се, че при тази охрана на идеята и понеже става въпрос за конкретни действия, там е мястото, а не при конституирането на партиите. Тук при конституирането трябва да сирем до държавна власт. Много е точно.

Предлагам сега да преминем към гласуване. Там, където се поддържа друго становище, то ще бъде сложено на гласуване след това алтернативно.

Чета, господин председателя: "Чл. 11, ал. 1. Политическият живот в Република България се основава на принципа на политическия плурализъм".

Да гласуваме тази ал. 1 на чл. 11, господин председателя.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте ал. 1 на чл. 11.

С 275 гласа за, 2 - против ал. 1 на чл. 11 се приема.

Господин Ганев, имате думата по ал. 2.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ал. 2 предложението е да се гласува с редакцията, която е направена, повтарям: "Нито една политическа партия и идеология не може да се обявява или утвърждава за държавна."

Ако не получим мнозинство, ще се сложи на гласуване и второто предложение за отпадането на тази алинея.

ГЛАСОВЕ: Тя автоматично отпада.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Да, тя автоматично отпада, да. Прави сте.

ЮЛИЙ БАХНЕВ: Първо се гласува предложението, което е отдалечено и второ се гласува да остане или не. (*Шум в залата*)

ГИНЬО ГАНЕВ: Благодаря на господин Бахнев. Той иска да гласуваме първо предложението (нека да възстановим гласуването), с което се предлага ал. 2 да бъде заличена.

Трябва да ви кажа, че Конституционната комисия ви предлага тя да остане не с дълбоко убеждение, а със съображенията, които направихме тук.

Гласуваме, господин председателя, предложението втората алинея на чл. 11 да се заличи.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: По правилник е така. Винаги предложение, което се предлага да се заличи, се гласува най-напред. Имайте предвид.

Гласува се сега предложението не на Конституционната комисия, а пред-

ложението да се заличи.

С против 253 съотклонява предложението за заличаване на алинеята. Отклонява се.

(Юлий Бахнев уточнява текста с Гиньо Ганев.)

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Извинете, господин Бахнев има друго предложение.

Това предложение на господин Бахнев беше пропуснато. То може би е истина точно. Текстът на ал. 2 да гласи: "Нито една политическа партия или друга организация, или идеология не може да се обявява или утвърждава за държавна". Това е текстът. Друга организация трябва да има в съответствие с чл.1. *(Шум в залата)* За един момент. Ал. 3 на конституцията, така е.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Чл. 11 има предвид партиите, а чл. 12 има предвид организациите. Това е материя, която регламентира партиите.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Как регламентира партиите, като пишем идеология ? Моля ви! Така е. Предлагам...

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: *(Звони)* Моля, тишина!

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Искам да обясня на господин Корнезов, че щом сме писали "или идеология" значи не е само до партия. *(Гласове от залата, но нищо не се чува)* Моля ви! Няма спор, това не вреди.

Ал. 2. Нито една политическа партия, друга организация или идеология не може да се обявява или утвърждава за държавна."

Гласуваме това предложение.

ДРАГОМИР ДРАГАНОВ *(от място):* Какво значи "друга организация"!

ИВАН ГЛУШКОВ *(от място):* Държавна организация може да има.

СТЕФАН ГАЙТАНДЖИЕВ: Господа, има организации, които са държавни и не би трябвало сега да кажем Организация за съдействието на отбраната, или някаква други организации и на тази база да отричаме нейния държавен характер. *(Шум в залата)*

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: За един момент. За момент малко да се уточним *(Настраши уточняват текста)*

Благодаря на господин Бахнев, че оттегля това предложение за "организация" не за друго, но защото наистина се създаване впечатление, че може да има освен политически партии, и политически организации, а това е материя, която ще бъде в следващия чл. 12 и иска да го видим внимателно.

Така че: "Нито една политическа партия и идеология не може да се обявява или утвърждава за държавна." Съгържането на ал. 2 на чл. 11, господин председател, да се гласува това предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля да се гласува текстът така,

както е прочетен на ал. 2 на чл. 11. Гласувайте!

С 275 за, при въздържали се ал. 2 се приема.

Алинея 3.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ал. 3 докладвам уточняването, моля ви да следите стария текст.

"Ал. 3. Партиите съдействуват за формирането и изразяването на политическата воля на гражданите".

Второто изречение се заличава.

И веднага текстът продължава така: "Редът за образуване и прекратяване на политическите партии, както и условията за тяхната дейност, се уреждат със закон".

Чета още веднъж цялата алинея: "Партиите съдействуват за формирането и изразяването на политическата воля на гражданите. Редът за образуване и прекратяване на политически партии, както и условията за тяхната дейност, се уреждат със закон."

Гласуваме, господа, това предложение за ал. 3.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласуваме направеното предложение така, както е прочетено. Моля, гласувайте ал. 3 на чл. 11!

С 268 за, против 5 и въздържали се 2 ал. 3 се приема.

Алинея 4.

ЮЛИЙ БАХНЕВ (от място): Аз съм гласувал против. Искам да обясня вота.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: След текста. След текста.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Моля ви за внимание, защото след този текст вероятно ще има и малко почивка.

Предлага се ал. 4 да гласи както следва: "Не могат да се създават политически партии на етническа, расова или верска основа, както и такива, които си поставят за цел насилствено завземане на държавната власт."

Другото премитнава към чл. 42, ал. 3, ал. 2 чл. 38. Гласуваме най-напред това предложение.

ДИМИТРИНА ПЕТРОВА (от място): Има предложение да отпадне. Гласувайте най-напред него.

ЗАМЕСТНИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ ГИНЬО ГАНЕВ: Поддържа ли се това предложение?

ДИМИТРИНА ПЕТРОВА (от място): Поддържа се - да отпадне ал. 4.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Поставяме на гласуване най-напред предложението за отпадане на ал. 4.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Който е за отпадане, гласува за, който е

против - обратно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте.

С 250 гласа - против, 22 - за и 5 - въздържаха се, предложението за заличаване на тази алинея се отклонява.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Трябва да гласуваме позитивния текст, понеже е различен от първоначалното предложение. Затова чета:

"Ал. 4. Не могат да се създават политически партии на етническа, расова или верска основа, както и такива, които си поставят за цел насилствено завземане на държавната власт."

Това предложение, господин председател, да се сложи на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Поставяме на гласуване. Моля, всички гласувайте ал. 4 така, както се прочете.

С 262 гласа - за, против - 11 и 5 - въздържаха се, ал. 4 се приема.

Тридесет минути почивка. *(Звъни)*

(След почивката)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Продължаваме заседанието. Докато влязат останалите депутати, искам да направя следните две съобщения.

На 13 юни, в четвъртък, от 11 часа, ще се състои среща на Генералния секретар на НАТО Манфред Вьорнер с депутати от Великото Народно събрание. Показват се депутатите да участвуват в срещата. Срещата ще се проведе в пленарната зала. Оказа се, че е технически приспособена за тази цел. Ще присъствуват и чуждите дипломати.

В тази връзка - председателите на парламентарните групи се канят за съвместна среща с Бюрото на Великото Народно събрание с генералния секретар на НАТО Манфред Вьорнер пак на 13 юни, четвъртък, в 10,30 ч., в зала "Запад". Господин Манфред Вьорнер иска кратка среща, за да чуе някои позиции и изявления от страна на парламентарните групи, преди да произнесе своето слово и лекция.

Както знаете, по нашия график, който ви предлагаме, и утре е ден за Конституцията. На преден план стои, разбира се, въпросът за бюджета. Но предвид на това, че законопроектът за актуализиране на държавния бюджет за 1991 г. се свързва с три малки законопроекта, които са внесени днес от правителството и ще бъдат раздалени утре, предлагаме за четвъртък, съответно и петък, ще продължи приемането на законопроекта за актуализирания бюджет с тези три закона. Много ви моля утре те да бъдат взети под внимание.

ЯНАКИ СТОИЛОВ *(от място):* Не е подходящо в четвъртък и петък.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Остава за четвъртък. Казвам ви, че утре не можем да го поставим. Оттам нататък ще го разглеждаме и ще се обсъжда допълнително. Имаше направено предложение от Бойко Димитров за продължаване на заседанието с един час. Има ли такава готовност?

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Няма!

БОЙКО ДИМИТРОВ (от място): Да се гласува!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Бойко Димитров настоява да се гласува. Между нас казапо удължението беше само половин час. Бойко Димитров предлага заседанието да продължи до 21 часа.

Поставям на гласуване все пак това процедурно предложение за продължаване на заседанието.

Против са гласували 133, за - 82 - предложението за продължаване на днешното заседание се отклонява.

Утре заседанието ще започне от 10 ч. и 30 мин. Преди това има други две заседания.

Има думата господин Гиньо Ганев за чл. 12.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Член 12 с неговите четири алинеи.

Ал. 1. "Сдруженията на гражданите служат за задоволяване и за защита на техните интереси".

Ал. 2. "Синдикалните организации доброволно обединяват работници и служители за защита на техните професионални интереси".

Ал. 3. "Организацията и дейността на сдруженията и синдикалните организации се основават на демократични принципи".

Ал. 4. "Сдруженията на гражданите, включително и синдикалните, не могат да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност, присъщи на политическите партии".

Това е първоначалното съдържание. Няколко думи за предложенията.

Народният представител господин Иван Първанов предлага ал. 2 на чл. 12 да гласи: "Работниците и служителите могат свободно да се сдружават в синдикални организации за защита на професионалните си интереси".

Вълкана Тодорова - също по ал. 2 на чл. 12, нова редакция: "Гражданите имат право доброволно да се обединяват в синдикални организации за защита на своите професионални интереси". Тя предлага нова ал. 5 на чл. 12 - "Сдруженията на гражданите и синдикалните организации по ал. 1 и 2 подлежат на регистрация по установения от закона ред".

Ненко Темелков - ал. 4 на чл. 12, нова редакция: "Сдруженията на гражданите не могат да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност, присъщи на политически партии".

Красен Станчев - предложение за ал. 1 на чл. 12 "Всички граждани имат право на свободно сдружаване с други лица, включително и в професионални съюзи за защита на техните интереси".

Ал. 2. "Упражняването на това право не подлежи на никакви ограничения, освен такива, предвидени със закон".

Ангел Ахрянов - в чл. 12 да се включи текст, регламентиращ творческо-професионалните съюзи като доброволни сдружения.

А Коста Андреев предлага в чл. 12, ал. 1 "Сдруженията на гражданите служат за задоволяване на техните интереси и права". Той предлага да се добави "и права". Счита, че ал. 3 на чл. 12 е излишна. Това е въпрос, който ще решават самите сдружения в своите устави - са неговите мотиви.

Господин председател, аз предлагам сега да вървим по ред, не по хора, а по алинеи. От ораторите, които писмено са направили предложения, би трябвало да вземе думата само този, който има бележки по ал. 1 на чл. 12. Това до-тук са господин Коста Андреев и господин Красен Станчев.

Коста Андреев предлага към края на текста - ал. 1 "Сдруженията на гражданите служат за задоволяване и защита на техните интереси (да се каже и пра-ва)".

Георги Аврамов има думата, за да изложи становището на господин Кра-сен Станчев.

ГЕОРГИ АВРАМОВ: Текстът, който се предлага, той вече е влязъл в на-шето законодателство, защото ние сме подписали Международния пакт за по-литическите и гражданските права, през 1976 г. е ратифициран и този текст ве-че важи. Така че той трябва според нас да влезе пряко в Конституцията. Това е текст от пакта, затова предлагаме да не се видоизменя и да има други тълку-вания. Той е достатъчно ясен и точен. Предлагаме да се гласува точно така тек-стът, че "всяко лице има право на свободно сдружаване с други лица, включи-телно и правото да се образува и да членува в професии за защита на своите интереси".

Ал. 2. "Упражняването на това право не подлежи на никакви ограничения, освен на такива, предвидени със закон".

Ясно е, че професионалната дейност и другите организации трябва да се за-щити със закон тяхното организиране, ред на прекратяване и т. н.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Темелков също има предложение по ал. 1.

НЕНКО ТЕМЕЛКОВ: Към ал. 1 предлагам да се добави: "Сдруженията на гражданите служат за задоволяване и защита на техните икономически, соци-ални и културни интереси".

Освен това предлагам ал. 2 и 3 да отпадат, тъй като считам, че синдикалните сдружения са сдружения с по-различен характер от сдруженията изобщо, които се третират в този член. Предлагам синдикалните сдружения да бъдат третирани в чл. 47 като нов член там.

Освен това, според мен, в синдикалните сдружения трябва да се включат и работодателите. Аргументите, за да премине синдикалното сдружаване в чл. 47, са тъй като сдруженията, които тук се третират, са сдружения изобщо на гражданите, а синдикалните са сдружения само на трудовите хора.

И тази промяна, която вие прочетохте по ал. 4.

Когато дойде време до чл. 47, ако се възприеме това прередактиране, аз ще направя и други предложения.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: По първата алинея думата има госпожа Орбецова.

ВРЪБКА ОРБЕЦОВА: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги! Аз съм дала писмено предложение по чл. 12 въобще и вземам повод и от изказването на господин Темелков преди мен. Всъщност аз настоявам в моето предложение за това - правото на сдружаване в синдикални организации да излезе извън чл. 12 и да бъде обособен като самостоятелен член. Господин Ненко Темелков предложи да отиде като чл. 47. Аз съм го предложила като един нов чл. 44, в който да има две алинеи, а именно: Чл. 44, ал. 1: "Граждани-те имат право на доброволно обединяване, синдикални организации за защита на техните трудови и социални интереси.

Ал. 2. Постоянната тристранна комисия от представители на Министерския съвет, синдикатите и работодателите урежда въпроси, свързани с трудовите взаимоотношения на базата на колективните преговори и Кодекса на труда."

Мотивировката ми е, че функционирането на тези тристранни комисии на национално и локално равнище се роди именно от практиката, създавайки надеждни механизми за уреждане на трудовите отношения и запазване на социалния мир, напълно съответстващи на общите демократични принципи на обществото и бъдещето на социално ориентираната пазарна икономика. И всъщност, втората ми презумпция е, че чл. 12 е много подробен и аз предлагам една единствена алинея със следната формулировка на члена: "Сдруженията на граждани, предназначени за задоволяване и защита на техните професионални и духовни интереси се изграждат по свободна воля, на демократични принципи и не преследват политически цели."

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: За решлика има думата господин Стайнов.

СТЕФАН СТАЙНОВ: Уважаеми колеги, позволете ми да напомня, че ние обсъждаме глава първа "Основни начала". Следва глава втора, която третира въпросите за правата на гражданите.

Моля, предложенията и дебатите да съответстват на структурата на конституционния проект.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Струва ми се, че предложението на госпожа Орбецова, макар да се разглежда след малко по повод на друг текст, свързано с тристранната или друга на брой комисия, е нецелесъобразно. То не е конституционна материя, но не това е същественото.

Най-голямото различие е между текста на ал. 1 на чл. 12, предложен от комисията досега и предложението на господин Красен Станчев. Чета отново конституционния проект: "Сдруженията на гражданите служат за задоволяване и защита на техните интереси."

При господин Станчев: "Всички граждани имат право на свободно сдружаване с други лица, включително и в професионални съюзи за защита на техните интереси."

Аз искам да помоля господин Коста Андреев да разбере, че понятието интереси включва и права. Няма нужда да се казва права и интереси. Даже в традиционното законодателство се говореше за права и законни интереси и това не е точно, защото законните интереси са превърнати в права. И затова, когато се каже права, е добре.

Искам да помоля господин Ненко Темелков да не настоява за това изброяване на видовете интереси. Това дълго време се обсъждаше в Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България и "социални, икономически и културни интереси", целият кръг от интереси, въз основа на които господин Темелков, можем да се сдружаваме, нека да остане по-вакантно, по-пълюстно така, както е в международния акт.

Аз никак не се смущавам от редакцията, предложена от господин Станчев, но ние трябва да решим дали професионалните съюзи или синдикатите трябва да бъдат уреждани в глава втора. Защото това не са никакви други права, принципът на сдружаването трябва да бъде тук. Възможно най-общо, а там то да се развие като право. С това можем да се съгласим. И при това положение наистина ал. 2 и ал. 3 също да отпадат от тук. Това са само разсъждения, вие ще вземете думата.

Не можем да се ограничим само в ал. 1 очевидно. Ако се възприеме идеята за правото на синдикално сдружаване да се говори като една специфика в глава втора, тогава втора алинея на чл. 12, който говори именно за синдикал-

ните организации, трябва да се транспортира там. Там трябва да отиде и идеята на ал. 3, според която организацията и дейността на сдруженията и синдикалните организации се основават на демократични принципи. Впрочем, това изобщо няма защо да стои, както падна преди малко в предния текст. Това е излишно тук.

Няма да може господин Тодоров, да не се разискват и другите текстове, има и още един, преди да се гласува. Защото големият спор е във връзка с ал. 4 и ви моля за малко внимание. Дали сдруженията на гражданите могат или не могат да си поставят политически цели. И можем ли да ограничим политическите цели само за партиите. Репението, което предлага Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България, е някъде по средата.

СТЕФАН НЕШЕВ (от място): Български червен кръст може дори да преследва политически цели?

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Той не може. Но може ли да има, господин Нешев, сдружения, които да имат и политически цели? Това е проблемът. За това в сегашната редакция на ал. 4, която се предлага, пише: "Сдруженията на гражданите, включително и синдикалните, не могат да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност, присъщи на политическа партия." Тоест, някакви други политически цели могат да имат, но не такива, каквито има партия. Например просветно-политически цели - може да има.

Не искам да вземам предварително ясно становище, ще вземете думата сега и ще преминем към гласуване.

И така, ако има съгласие синдикалното сдружаване да премине в глава втора, по-лесно бихме могли да формулираме и да гласуваме с по-голямо съгласие първата алинея на чл. 12.

Едната редакция: "Сдруженията на гражданите служат за задоволяване на техните интереси."

А другото е формулирано като право при господин Станчев: "Всички граждани имат право на свободно сдружаване с други лица за защита на техните интереси."

За един момент, да го намерим като право.

ИВАН ПЪРВАНОВ (от място): Няма го като право.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Дайте да го намерим, а не да казваме: "Има го, няма го."

ИВАН ПЪРВАНОВ (от място): Да изведем правото на едно доброволно сдружаване.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Чл. 43, първата алинея, господин Първа-

нов: "Гражданите могат свободно да се сдружават при условие и ред, посочени в закона."

Господин Аврамов, ето внимателно вижте, 43 член, ал. 1. Мисля, че удовлетворява идеята, защото във вашата редакция, господин Аврамов: "Гражданите имат право свободно да се сдружават..." и е много добре "...При условия и ред, посочени в закона" което е съдържанието на вашата втора алинея.

"...Могат да бъдат ограничавани само въз основа на закона."

ДИМИТРИНА ПЕТРОВА: Сместът на втората предложена алинея е това да се препрати към закон всяко ограничаване на правото на сдружения, независимо дали то ще се формулира като право или не, и да отпадне ал. 4. Тоест, отново призовавам да не поставяме в конституционния текст толкова много ограничения. Защо е нужно? Законът не даде точно ограниченията на политическа дейност.

Ще повторя аргументите, които развих, само с две изречения на първото четене. Много е трудно да се определи предварително кои цели и коя дейност ще бъдат политически утре или след една или две години. Това може да бъде проблем, свързан с данъците, свързан с правата на жените, може да бъде по същество, който и да е проблем, който да дойде във фокуса на обществено-политическото съзнание. Ние не можем предварително да изключим правото на всякакви организации да се изказват по проблеми, които утре ще могат да бъдат дефинирани като политически.

Нека да препратим към закон и да не ограничаваме правата тук, в Конституцията. Предлагам да отпадне, и това е сместът на предложението на Красен Станчев, ал. 4.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Стефан Стайнов:

СТЕФАН СТАЙНОВ: Извинявам се, че се явявам повторно, по този път не за решлика, а за позиция по проекта.

Призовавам всички колеги, включително и вносителите на предложения за поправки, внимателно да прочетат още веднъж текстовете така, както са предложени от Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България, и да отчетат, извинявам се, че повтарям, това, че не става дума за главата за правата на гражданите и техните задължения, а за основните принципи.

ГЕОРГИ АВРАМОВ (от място): То е ясно.

СТЕФАН СТАЙНОВ: То е ясно, и в същото време се отстояват текстовете, които формулират права на гражданите. Извинявам се, че поех решликата. За какво става дума?

Определя се ролята на сдруженията изобщо в обществото. В ал. 2 се извеждат изключително важната форма на синдикалните сдружения и накрая, в ал. 4, аз се придържам към предложението да няма ал. 3, се изключва възможността сдруженията, и в частност или в това число синдикалните организации, да имат политически цели. Моля ви, когато се настоява да бъде предоставена възможност и за политически цели, да се замислим дали по този начин индиректно ние не бихме ограничили правото на синдикална защита в онези организации, които са деполитизирани. Мисля, че ясно и еднозначно Конституцията трябва да не разрешава политическата дейност или дейност, свързана с политически цели, на синдикалните организации. Всички предложения, свързани с разширяване на правата, които бяха направени, предлагам да се догълнят и още на четенето, когато стигнем до чл. 42 и чл. 43, да ни бъдат предложени.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Велко Вълканов.

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Искам да оспоря предложението, направено от Димитрина Петрова. Има два вида организации - организации с идеална цел и със стопанска неидеална цел. Организациите с идеална цел също се делят на две - които имат политически цели и които нямат политически цели, а имат икономически, културни и социални. Това разграничаване може да се проследи и в пактовете за правата на човека.

Има два пакта за правата на човека - Международният пакт за гражданските и политическите права и Международният за икономическите, социалните и културните права. Следователно, има ясно очертана разлика между политическата партия и неполитическите организации.

Неполитическите организации не бива да преследват политическите цели, не бива да извършват дейност, присъща на политическите партии. Те могат да вършат това, но трябва да се регистрират като такива, да се декларира изрично като такива, защото те се поставят при различен режим. Не бива под формата на синдикална организация да се извършва политическа дейност. Това означава да използвате невойствена форма, да се прокрадват към друга дейност, като използвате за камуфлаж една друга форма.

Аз моля да проявите разбиране и да оставите текста така, както е.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Иван Първанов.

ИВАН ПЪРВАНОВ: Господа, аз съм един от предложителите за нова редакция на ал. 2 на чл. 12, но бързам веднага да заявя, че оттеглям своето предложение. Идеята в тази нова редакция беше да се изведе правото на граждани, в случая наречени работници и служители, да се сдружават доброволно в синдикати с оглед защитата на техните професионални интереси. Веднага бързам да отговоря на господин Стайнов, като преди това, разбира се, споделям

изпяло неговото разбиране, че става дума за права и те трябва да отидат отгътък, но когато той възразява тук и казва, че ал. 2 трябва да я има, повтарям, бързам да му кажа, че идеята за тези сдружения, създадени, за да защитават интересите на хората, е залегнала в ал. 1 на текста. Вижте текста: "Сдруженията на гражданите служат за задоволяване и защита на техните интереси." Защо трябва да казваме втори път, че синдикалната организация е пак вид сдружение и то защитава не какви да е интереси, а професионалните, след като е достатъчно да се каже в ал. 1 най-общото - родовото понятие.

Заедно със съображенията, които се изложиха от господин Ганев, аз предлагам и на другите колеги, които искат да внасят промяна, да с въздържат и ал. 2 и 3 да отпадат.

За ал. 4 не мога да се съглася с господин Велко Вълканов и поддържам становището на Димитрина Петрова. Съображенията бяха точни и мисля, че са достатъчни. По-добре е тези въпроси да се уредят в отделен закон.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Ангел Ахранов.

АНГЕЛ АХРАНОВ: Уважаеми госпожи и господа, бих конкретизирал предложението си, направено на първо четене. Предлагам нова ал. 3 към чл. 12: "Творческо-професионалните съюзи са доброволни сдружения на научни и културни дейци за защита на техните специфични творчески и професионални интереси". Съответно ал. 3 и 4 да се преномерират на ал. 4 и ал. 5. Мотиви: Това отговаря както на българските традиции, така и на препоръките на Белградското и Хелзинкското съвещание на страните-членки на ООН за статута на творческа личност. Не бих възразил, ако този текст бъде прехвърлен към глава втора, заедно с текстовете на синдикалните сдружения.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Бойко Димитров, който, съжалявам, прескочих. Той беше записан първи и затова сега му давам думата, пререждайки господин Атанасов.

БОЙКО ДИМИТРОВ: Моите съображения са не толкова по същество на въпроса, колкото по процедурата. Струва ми се, че ние не можем, така както започнахме да приемаме чл. 12 изолирано от чл. 43, тъй като правото на сдружение се третира в чл.43, както и регламентацията му с Конституцията и закона. Тук ние боравим с Конституцията и закона. Тук ние боравим с част от правото на сдружаване, отнасящо се до синдикалната дейност.

Струва ми се, че да се прави на коляно, някак си импровизирано..., или трябва да се възприеме един подход. Тук това, което са направили в Комисията за изработване на проект за Конституцията на Република България, да се запише като най-общо положение така, както е предложил текстът, а правото на сдружение да остане в чл. 43 или да се пренесе правото на сдружение с ограни-

чепията, които евентуално законът и Конституцията предвиждат тук, а синдикалните права и други частни случаи, сдружения, да отидат в раздела за основните права и свободи. Но да пренасяме така механично, и бих казал, импровизирано различни елементи, доникъде няма да стигнем.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Атанасов.

БОГДАН АТАНАСОВ: Уважаемо председателство, уважаеми колеги! Според мен ал. 4 трябва да отпадне, както се спомена от преждеговорившите вече. Но в съображенията, които се изложиха, не се изтъкна това, че в много случаи икономическите искания, например на синдикатите много лесно могат да се превърнат в политически искания. Това е в практиката на комунистическата партия, те знаят много добре от историята. (*Шум и негодувание в блока на БСП*) Тези опасения явно те ги прехвърлят в бъдещето. По същия начин как бихте тълкували една генерална стачка, това какво действие е - икономическо или политическо? И няма ли да се използва Конституцията, за да се вмести в такива едни синдикални действия?

Така че има си специални закони, които уреждат тази материя, и смятам, че спокойно можем да заличим ал.4.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Георги Тодоров.

ГЕОРГИ ТОДОРОВ: Аз предлагам да премахнем компромиса, който съществува в ал. 4, и тя да добие следния вид: "Сдруженията на гражданите, включително и синдикалните, не могат да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност". Да отпадне текстът "присъщи на политически партии".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Стефан Нешев.

СТЕФАН НЕШЕВ: Уважаемо председателство, уважаеми колеги! Имам свое становище. Ако в този раздел остане третирането на въпроса за синдикалните организации, аз ви предлагам, може би не съм съвсем перфектен в текста си, да се въведе нова алинея: "Редът за създаване на синдикалните организации и тяхната дейност се уреждат със закон".

В последно време имам усещането, че синдикалните организации прехвърлиха предмета на дейност от защита на работниците към промяна на политическия статус в предприятията и на техните ръководства. А това означава дестабилизиране на и без това дестабилизираната ни икономика и липса на увереност, независимо какви ще бъдат работодателите - държавни представители или частни. Това им пречи да си върнат работата така, както се иска, за да се възникне отново нашата икономика. (*Частични ръкопляскания*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Корнезов.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Съвсем накратко искам да изложа каква е идеята на

чл. 12. Досега ние имамхе истиност един двоинствен режим - от една страна, политически партии, които участвуваха в изборите, включително и в изборите за Велико Народно събрание, а от друга страна - други организации, които не са политически партии, но са регистрирани по Закона за избирание на Велико Народно събрание и участвуваха в изборите, имат депутати тук, а други не успяха да изиратят.

Сега проблемът е в това, което и проф. Вълканов каза, да няма двоинствен режим. Това означава "извършват политическа дейност, присъща на политическите партии", т.е. отношението, най-простичко казано, към властта. Този, който иска да участвува в изборите - било то за местни органи, било за парламента, следва да се регистрира като политическа партия и да участвува в тези избори. Този, който не е политическа партия, а друга организация, респективно сдружение, ако това, което се предлага от Комисията за изработване на проект за Конституция, се приеме в ал. 4, не може да участвува в изборите. Това именно е присъщото на политическите партии. А друга политическа дейност може и няма никаква пречка да се извършва.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Други предложения няма. Господин Ганев, има думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Предложението е чл. 12 да има две алинеи. Пак казвам, всичко, което е от гледнище на правата, ще отиде в глава втора при чл. 43 и следваните.

"Ал. 1. Сдруженията на гражданите служат за задоволяване и защита на техните интереси".

Това е принципа позиция за основните начала.

Ал. 2. Ще бъде сегашната ал. 4. "Сдруженията на гражданите, а между другото тук няма защо да се казва "включително синдикатите", защото ще бъде принципно отгъткъ, не могат да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност, присъща на политическите партии".

Ясно трябва да кажа и на господин Вълканов, че друга политическа дейност и цели могат да вършат. Ако искат да участват в избори, тогава ще имат регистрация за партия. Но иначе, да сметнем, че всеки, който иска да преследва някакви обществено-политически цели, трябва да бъде партия, твърде много ще опартизим в другия смисъл на думата този живот.

И така, ще гласуваме. Има ли други предложения, които да се поставят отделно на гласуване? (Гласове: "Няма")

"Ал. 1. Сдруженията на гражданите служат за задоволяване и защитата на техните интереси".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласуваме ал. 1 на чл. 12. Моля,

гласувайте.

С 258 гласа за, 4 въздържали се ал. 1 на чл. 12. се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Предложението за ал. 2. "Сдруженията на гражданите не могат да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност, присъщи на политическите партии".

Ал. 2 и ал. 3 се предлагат да отпадат. Повтарям, цялата материя за синдикалното организиране като право, включително и предложението на господин Ахрянов за творческо-професионални и други съюзи ще отиде при главата за основните права. (*Господин Юлий Бахнев застава на трибуната*)

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ (от място): Господин Бахнев да се махне оттам! Да си седне на мястото. Цял час стои там.

ЮЛИЙ БАХНЕВ: По реда на гласуване взех думата, въпреки че имах право да взема думата и на предишното заседание, т.е. половинката на заседанието, за да обясня моето гласуване по чл. 11. (*Бурно негодувание в залата*) Един момент! Не правя това, бъдете малко търпеливи! Предлагам да се гласуват предложенията, направени от други народни представители, за отпадане на тази алинея. Това предложение е направено и не е оттеглено.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Добре, подлагаме на гласуване отпадането на досегашната ал. 2 и ал. 3.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласуваме отпадането на ал. 2 и ал. 3 паведнъж.

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ (от място): Поотделно! Поотделно!

БОЙКО ДИМИТРОВ: Обяснете за какво става дума!

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Гласуваме отпадането на досегашните ал.2 и 3. След това се предлага да гласуваме ал. 4 с номерация ал. 2. Това е конст-рукцията.

РЕПЛИКИ ОТ ЗАЛАТА: Всичко поотделно да се гласува! Това е Конституция!

СТЕФАН СТОЙНОВ (идва на трибуната): Господин председател, аз моля да се спазва редът в смисъл, че гласуваме текст по текст тогава, когато различните текстове носят различно съдържание. Ал. 2 носи едно съдържание, може би част от нас ще се съгласят тя да отпадне, ал. 3 носи друго съдържание.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Стойнов има право.

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ (от място): Разбира се, че има право!

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин председател, предлагам да гласуваме заличаването в текста на досегашната ал. 2 на чл. 12.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласуваме отпадането на ал. 2 на чл. 12. Моля, гласувайте!

Със 197 гласа за, 49 против и 16 въздържали се тази алинея отпада.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Предлага се да отпадне ал. 3 от досегашния проект, по съображения, които бяха изтъкнати от Комисията за изработване на проект на Конституция на Република България.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласуваме за отпадането на ал. 3. *(Георги Иванов (не космонавтът) от място: "Трябва да я прочетете, за да я има в протокола")*

ГИНЬО ГАНЕВ: Тя гласи: "Организацията и дейността на сдруженията и синдикалните организации се основават на демократични принципи." Принципи, който е изложен досега в основните начала. Затова се предлага да отпадне.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте. С 218 за, 31 против и 16 въздържали се, алинея 3 отпада.

Господин Ганев, последната алинея.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Предложенията са две.

На Комисията за изработване на проекта за Конституция, както беше уточнено, ал. 2 да гласи: "Сдруженията на гражданите не могат да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност, присъщи на политическите партии."

Предложението на господин Бахнев е да отпадне тази алинея. *(Юлий Бахнев от място: "Това не е мое предложение")*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Той казва, че това не е негово предложение.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: А аз с толкова страст видях да го поддържа, че не мога да си представя, че принадлежи на друг. *(Димитрина Петрова от място: "Аз го поддържам без страст")*

БОЙКО КОСТОВ (от място): Обяснете ясно за какво се гласува.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: С други думи гласуваме първо... *(Шум и разговори в залата)*

Подлага се на гласуване предложението да отпадне ал. 2, досегашна ал. 4, така, както я докладвах. *(Викове от залата, но нищо не се чува)* Ще стигнем до там, не напомняйте елементарни неща.

Който иска да отпадне гласува за, който е против, гласува обратното.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Чувайте предложението. Гласуваме за отпадане.

С 239 против, 23 за и 5 въздържали се отклонява предложението за отпадането на тази алинея.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Сега предлагам да се гласува предложени-

сто на Комисията за изработване на проект за Конституция.

Ал. 2. "Сдруженията на гражданите не могат да си поставят политически цели да извършват политическа дейност, присъщи на политическите партии."

Гласуваме сега това предложение.

ЙОРДАН АНДРЕЕВ (от място): Включително и синдикалните.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Андреев, обяснявах досега, че това "включително и синдикалните" преминава при принципите на правата, в чл. 40 и други, тъй като няма никакво съмнение, че синдикатите са сдружения на гражданите.

ИВАН ПЪРВАНОВ (от място): Ние гласувахме ал. 1.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Но тук има да се съкрати една добавка. (Заместник-председател Иван Глушков от място: "След това") След това като се гласува като цяло не може, когато се предлага частично.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Гласуваме това предложение на Комисията за изработване на проект за Конституция. Вашето отделно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Вижте какво, тук малко искам да поспоря по процедурата. Господин Ганев, искам да уточним. След като гласуваме не можем да поставяме гласуване гласуван текст. Има частично предложение, което се отнася до този текст. Трябва да гласуваме частичното предложение преди да гласуваме цялото. Нека да бъдем точни.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ами така е, не се разбира, когато аргументи, уж процедурни, се намесват твърде много.

Има предложение от народния представител Георги Тодоров. Текстът на алинеята, както я докладвах преди малко, да бъде в края съкратен и да звучи, според него така: "Сдруженията на гражданите не могат да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност." Той предлага това. Тоест, без израза "присъщи на политическите партии".

Комисията по изработване на проект за Конституция рязко възразява на това.

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ (от място): И ние възразяваме.

Но като искате да се подлага на гласуване трябва да се знае защо. Първо да върнем дебатите.

Господин Андреев, сякаш не следяхме добре гласуването, иска да гласуваме алинеята с израза "включително и синдикалните", без да разбере, че цялата материя за синдикалните пада с ал. 2 и 3. (Йордан Андреев от място: "Разбрал съм") И че няма никакво съмнение, че и синдикати, и творчески съюзи - всичко това е сдружение на гражданите. Всичките те не могат да имат политически цели, присъщи на политически партии. Това е идеята на текста.

Чета текста отново целия: "Ал. 2. Сдружения на гражданите не могат да си поставят цели и да извършват политическа дейност, присъщи на политическите партии."

Това е предложението на комисията.

Господин Тодоров казва да се заличи фразата накрая или полуизразът "присъщи на политическите партии".

КЛАРА МАРИНОВА (от място): Първоначалният текст е и синдикатите.

НОРА АНАНИЕВА (от място): Да се гласува най-напред първоначалният текст.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, тогава да възстановим нещата отново. Виждам, че хора, които идват по-късно в залата, започват да имат спомени, които не се базират на това, което е протекло тук.

Ако някой поддържа, във от Комисията за изработване на проект за Конституция, и израза "включително и синдикатите", трябва да направи отделно предложение. (*Йордан Андреев от място: "Аз го направих"*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля ви се, ние решихме предварително и това отижда с ал. 2 и с ал. 3. Така че, не може да бъдем непоследователни. (*Шум в залата*)

ЙОРДАН АНДРЕЕВ (от място): Това е оригиналният текст.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ако трябва още аргументи да се изложат! Моля ви, господин Каракачанов, виждам, че не е много ясно. Нека бъдем добросъвестни спрямо всички предложения.

Първо, чл.12 урежда всички сдружения на граждани, включително творчески, всякакви съюзи.

Второ, специалната материя, свързана със синдикатните организации, се реши да премине в глава втора за основните права. Поради това, до този момент парламентът гласува отиждането на ал.2 и на ал.3, нека да дообясня това. Ето защо, предложението на Конституционната комисия е досегашната ал.4 да стане ал.2 и тя да звучи: "Сдруженията на гражданите не могат да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност, присъщи на политическите партии". Дотук. Има предложение на господин Тодоров, на което той настоява - изразът в края на текста "присъщи на политическите партии" да се заличи и предложението, което чух, че прави господин Андреев, без аргументи - сигурно ще ги направи, да се включи към предложението на Конституционната комисия първоначалното вметнато изречение "включително и синдикатните". Това е неговото. По тези предложения, ако имате изказвания?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Луканов.

АНДРЕЙ ЛУКАНОВ: Господин председател, дами и господа! Аз предла-

гам, за да бъдем делови, да гласуваме и двата варианта. Сдруженията на граждани, включително и синдикатните, защото в случая не става дума за синдикална материя, а става дума за политическа дейност, и синдикатните организации се споменават в този контекст. Ние всички си даваме сметка, че едно е едно сдружение на музиковеци, а друго е едно синдикално сдружение от гледна точка на неговото обществено-политическо тегло и затова, според мен, този текст тук стои добре и е оправдан и вторият вариант - без тези думи "включително и синдикатните". Като, според мен, би трябвало да бъде поставен пръв на гласуване първоначалният текст на Конституционната комисия, а след това вторият вариант. В каквато и поредност да се гласуват текстовете, аз лично призовавам да се гласува за текста, който включва думите "включително и синдикатните".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Първанов?

ИВАН ПЪРВАНОВ: Господа, ние преди малко гласувахме ал.1 в редакцията, която се предложи от Конституционната комисия, защото приехме, че понятието "сдружения" включва и синдикатните организации. След като ние приехме този принцип, сега не бива да правим изключение. И наред със съображенията, които се изложиха от господин Ганев досега няколко пъти, аз ви моля да турнете и това съображение и да гласуваме предложението на Конституционната комисия, тоест, без това вметнатото изречение "включително и синдикатните организации". Не правим Конституция за тъпанари, моля ви се.

КРАСЕН СТАНЧЕВ (от място): Правишно.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Сега да се уточним по процедурата на гласуването. Предлагам да гласуваме текста, предложен от Конституционната комисия като цяло най-напред. След това - вметнатото изречение "включително и синдикатните", ако то получи подкрепа две трети - ще бъде включено, и след това - искането на края на текста полуизразът "присъщи на политическите партии" да се заличи. Този ще бъде редът. Резултатът ще бъде един и същ.

И така, като се има предвид тази процедура на гласуването, съобразявайте се със собствената си воля.

Ал.2. Предложението на комисията - "Сдруженията на гражданите не могат да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност, присъщи на политическите партии".

Гласуваме това предложение най-напред, господин председател.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Добре, не виждам повече възражения. Моля, гласувайте.

РЕПЛИКА ОТ МЯСТО: Комшотърът.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Още веднъж господин Вълканов иска да паномия, че предложението "включително и синдикатните" ще се гласува след

това. Затова, който подкрепя целия текст, гласува за сега.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: С 229 гласа за, 35 - против и 12 въздържали се се приема този текст. Сега да гласуваме добавките от различен характер.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Бъчваров, нали за това ставаше дума преди малко. Една процедура е такава, каквато е уточнена. Гласуваме направеното предложение за вметнатия израз "включително и синдикалните". Който подкрепя този вметнат израз "включително и синдикалните", гласува за, който е против - гласува обратно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте.

ЙОРДАН КУКУРОВ: Господин председателно, протестирам и искам господин Вълканов да бъде изправен тук пред Комисията по парламентарна етика, тъй като непрекъснато манипулира народните представители как да гласуват. Той им отнема съвестта. *(Ръкопляскания от опозицията)*

(Народният представител Вълканов иска лично обяснение и се приближава към Йордан Кукуров. Смях и оживление в залата)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Той се шегува. Гласуваме. Моля, гласувайте, за да свършим по-скоро.

Със 188 гласували за, 72 против и 6 въздържали се вметнатият израз се приема. Има две трети според изчисленията.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Последното предложение се прави от народния представител господин Тодоров. Той предлага в края на текста изразът "присъщи на политическите партии" да се заличи. Аз не искам да правя никакво внушение, но трябва да ви кажа, че този израз е изразът, върху който се крепи цялата идея на текста. Вес пак предложението е направено. Който подкрепя предложението изразът "присъщи на политическите партии" гласува за, който е против това негово предложение - гласува обратно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте.

С 237 гласа против, 25 за и 9 въздържали се това предложение се отклонява.

Моля ви едно обяснение на вот и две съобщения.

Красен Станчев има думата.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Колкото и да съжалявам, имам това право да си обясня вота и не само моя, но и на много хора от парламентарната група на политическия клуб "Екогласност". Във всеки случай, така или иначе днешният ден показва абсолютно липса на разум в процеса на гласуване. Парламентарната група на "Екогласност" утре сутринта ще разгледа въпроса за своето напускане на парламента.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Искам да направя няколко съобщения.

Комисията по опазване на околната среда ще има заседание в четвъртък от 9,00 ч. в зала 510 на Президентството.

Парламентарната група на БСП - утре в 10,00 ч. в зала "Изток".

Комисията по парламентарната етика ще има заседание в четвъртък от 10,00 ч. в 521 зала в Президентството.

Конституционната комисия ще има заседание утре в 9,00 ч. в зала "Запад".
Закривам заседанието.

(Закрито в 20 ч. и 20 м.)

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Николай Тодоров